

Pieņemts
Fiskālās disciplīnas
padomes sēdē
2019.gada 26.septembrī
Protokols Nr. 5 (37)

FISKĀLĀS DISCIPLĪNAS UZRAUDZĪBAS ZIŅOJUMS

PAR LATVIJAS VIDĒJA TERMIŅA BUDŽETA IETVARU 2020.-2022. GADAM

Rīga, 2019

Saturs

Kopsavilkums.....	3
Saīsinājumi.....	5
Padomes kompetence.....	6
1. FISKĀLĀS POLITIKAS ATTĪSTĪBA	7
1.1. <i>Vispārējās valdības bilances aktuālie rezultāti</i>	7
1.2. 2019. gada perspektīva	10
1.3. Fiskālā pozīcija 2020-2022 gadiem.....	12
1.4. Ieņēmumi un izdevumi 2015.g.-2019.g. un prognozes 2021.g.	15
2. FISKĀLO NOSACĪJUMU NOVĒRTĒJUMS.....	21
2.1. Fiskālo nosacījumu ex-post novērtējums 2013. – 2019. gadam	21
2.2. Fiskālo nosacījumu novērtējums sagatavotajam vidēja termiņa budžeta ietvaram 2020. – 2022. gadiem	23
2.3. Valsts pārāds periodā no 2015-2022 (aktuālais un prognozētais)	25
2. ILGTSPĒJAS UN REGULĒJUMA JAUTĀJUMI	26
3. FISKĀLO RISKU DEKLARĀCIJAS NOVĒRTĒJUMS	31
4. MAKROEKONOMISKIE DATI UN GALVENIE MAKRO NOTIKUMI KOPŠ PĒDĒJĀS PROGNOZES APSTIPRINĀŠANAS	33

Kopsavilkums

Valdība ir spērusi soļus pareizajā virzienā, cenšoties konsolidēt fiskālo bilanci kopš tās būtiskas pasliktināšanās 2017. un 2018. gadā, tomēr Padome saskata par vajadzīgu turpmāk uzlabot bilanci par 94,6 miljoniem eiro 2020. gadā salīdzinot ar paredzēto sagatavotajā valsts budžeta projektā. Padome atzīmē, ka 2020.gada budžeta projektā izdevumi pieaug par 5,1%, lai gan ieteicams būtu izdevumu pieauguma ierobežojums 4.2% apmērā. Padome uzskata, ka mērķi 2021. un 2022. gadam ir atbilstoši, ņemot vērā ekonomiskās vides pasliktināšanos un pozitīvi atzīmē, ka sākot ar 2020.gadu nav paredzētas atkāpes no strukturālās bilances nosacījuma.

Padome atzinīgi vērtē Fiskālā nodrošinājuma rezerves izveidi 2020. gadam un vidējam termiņam minimālajā apjomā, kā to prasa FDL normas, tomēr nākotnē būtu nepieciešams rezervi palielināt.

2017. gadā pieņemtajai nodokļu reformai ir būtiska nelabvēlīga fiskālo telpu samazinoša ietekme, kura visvairāk izpaužas 2019. gadā un 2020. gadā. Tā rezultātā nodokļu ieņēmumos tika zaudēti aptuveni 1% no IKP gadā, vienlaikus radot fiskālo stimulu straujas ekonomiskās izaugsmes laikā. Nodokļu reforma ir samazinājusi resursus, kas būtu nepieciešami, lai saglabātu valsts budžeta apmaksātu darbinieku algas, samērojot tās ar pieauguma tempu citās ekonomikas nozarēs. Turpmāku budžeta nozaru darbinieku atalgojuma palielinājumu var īstenot, tikai samazinot darbinieku skaitu, kam būtu vajadzīgas strukturālās reformas. Tas atbalstītu arī nepieciešamo valdības politiku ierobežot darba samaksas pieaugumu virs produktivitātes pieauguma.

Iepriekšējos gados Fiskālā politika nav bijusi pietiekami pretcikliska, izraisot nelīdzsvarotību un nespējot uzkrāt rezerves, kas vajadzīgas, lai pārvarētu jaunu ekonomikas izaugsmes sabremzēšanos, uz ko norāda pašreizējās ekonomikas tendences. Padome jūnijā apstiprināja FM makroekonomiskās prognozes, taču citi eksperti vēlākos paziņojumos ir samazinājuši ekonomikas izaugsmes prognozes 2019. un 2020. gadam.

Padome piekrīt viedoklim par administratīvi teritoriālās reformas nepieciešamību ar mērķi uzlabot iedzīvotājiem sniegto sabiedrisko pakalpojumu efektivitāti un novirzīt līdzekļus svarīgākām sabiedrības prioritātēm. Lielākos ieguvumus no reformas varētu sasniegt, koncentrējot sabiedrisko pakalpojumu sniegšanu lielākās administratīvās vienībās un attīstot tajās produktīvu saimniecisko darbību, prognozējot demogrāfiskās tendences.

Padome piekrīt valdības viedoklim atlikt nākamo nodokļu reformu, līdz tā tiek saskaņota ar vidēja termiņa un ilgtermiņa valdības izdevumu prioritātēm un nodrošina plašu sabiedrības vienprātību par nodokļu sloga (% pret IKP) un valdības nodrošināto pakalpojumu attiecībām. Īpaša uzmanība jāpievērš finansējuma prasībām sabiedrības veselības aprūpei un sociālās aizsardzības pasākumiem, ņemot vērā iedzīvotāju novecošanos un ar to saistīto izmaksu pieaugumu, kā arī valdības imigrācijas politiku. Arī Obligātā iepirkuma komponentes (OIK) politikas pārskatīšanu vajadzētu veikt nodokļu politikas kontekstā, nevis izvairīties par politisku mērķi samazināt izmaksu slogu elektrības patērētājiem.

Padome norāda, ka valdībā trūkst pienācīgas ekonomisko ciklu analīzes un nav izstrādāts adekvāts politiskās rīcības plāns. Iniciatīva pārskatīt bezdarbnieka pabalstus augsta darbaspēka pieprasījuma apstākļos ir atbalstāma, kaut arī nedaudz novēlota. Citas ekonomiskā cikla ārējās problēmas nav pienācīgi ņemtas vērā. Ir jāsaņem atbilstoši pasākumi, rēķinoties ar iespējamu ekonomikas lejupslīdi nākotnē, galvenokārt

koncentrējoties uz infrastruktūras projektiem, kurus varētu sagatavot uzsākšanai laikā, kad būvniecības nozarē ciklisku iemeslu dēļ varētu veidoties neizmantotas jaudas rezerves.

Valdībai jāapsver ilgtermiņa izdevumu vajadzības dažādām nozarēm un jāpieprasa, lai prioritātes tiktu noteiktas uzdevumiem un resursu piešķiršanai, nepārsniedzot ilgtermiņa izdevumu maksimālo robežu, pamatojoties uz nozares attīstības stratēģijām. Tai skaitā, nepieciešams arī saskaņot publiskās infrastruktūras un sabiedrisko pakalpojumu attīstību, atbilstoši demogrāfijas tendencēm un prognozētajām maksātspējīgām vajadzībām.

Valdībai jāapsver fiskālās pārvaldības struktūras uzlabošana, tostarp fiskālās politikas veidošana, orientējoties uz valsts parāda līmeņa stabilizāciju vidējā termiņā, kā arī ierobežojot izdevumu pieaugumu, kas nepārsniedz potenciālā IKP pieauguma tempus.

Saīsinājumi

AS	Akciju sabiedrība
BPP	Budžeta plāna projekts
BFVL	Budžeta un finanšu plānošanas likums
EK	Eiropas Komisija
EKS	Eiropas kontu sistēma
ES	Eiropas Savienība
ESAO	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
FDL	Fiskālās disciplīnas likums
FM	Finanšu ministrija
FNR	Fiskālā nodrošinājuma rezerve
FRD	Fiskālo risku deklarācija
IIN	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis
IKP	Iekšzemes kopprodukts
LB	Latvijas Banka
-	Nav datu / nav attiecināms
Padome	Fiskālās disciplīnas padome
PVN	Pievienotās vērtības nodoklis
SIP	Stabilitātes un izaugsmes pakts
SP	Latvijas stabilitātes programma
SP 2018./21.	Latvijas stabilitātes programma 2018.-2021.gadam
VID	Valsts ieņēmumu dienests
Uzraudzības ziņojums	2017.gada fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums
VTBI	Vidēja termiņa budžeta ietvars
VTBIL	Vidēja termiņa budžeta ietvara likums
VTM	Vidēja termiņa mērķis
VVBB	Vispārējās valdības budžeta bilance

Padomes kompetence

Atbilstoši noteiktajam FDL III nodaļā *Fiskālās disciplīnas uzraudzība*, Padome ir neatkarīga koleģiāla institūcija, kas tika izveidota FDL ievērošanas uzraudzībai. Padomes galvenā kompetence ir saistīta ar fiskālās disciplīnas novērtējumu, kā arī viedokļa sniegšanu citos ar fiskālo politiku un makroekonomikas attīstību saistītajos jautājumos.

Padome atbild par:

- (1) FDL noteikto fiskālo nosacījumu ievērošanas uzraudzību VTBI un gadskārtējā valsts budžeta likuma sagatavošanā, šo likumu izpildē un grozījumu sagatavošanā;
- (2) Bilances nosacījuma un izdevumu pieauguma nosacījuma piemērošanas pareizības pārbaudi, tai skaitā veicot neatkarīgu potenciālā IKP un nominālā IKP novērtējumu un strukturālās bilances aprēķinu;
- (3) FDL nosacījumu ievērošanas uzraudzību gadskārtējā valsts budžeta likuma izpildē, pašvaldību konsolidētā budžeta un atvasinātu publisku personu budžetu summāro fiskālo rādītāju atbilstību prognozētajām vērtībām;
- (4) Viedokļa sagatavošanu par pieļaujamo atkāpi no bilances nosacījuma ekonomikas nopietnas lejupslīdes laikā;
- (5) Viedokļa sagatavošanu par fiskālās nodrošinājuma rezerves apjoma atbilstību valstī pastāvošajiem fiskālajiem riskiem;
- (6) Uzraudzības ziņojuma un, ja nepieciešams, neatbilstības ziņojuma, sagatavošanu;
- (7) Viedokļa sagatavošanu, informējot Saeimu un Valdību citos fiskālās politikas un makroekonomiskās attīstības jautājumos, ja atzīst tos par būtiskiem FDL normu ievērošanai;
- (8) FM makroekonomikas prognožu apstiprināšanu divas reizes gadā – SP izstrādes laikā un gadskārtējā valsts budžeta un VTBI izstrādes laikā (saskaņā ar Vienošanās par sadarbību (turpmāk – VPS)¹[1], kas parakstīta 2016.gada 8.februārī);
- (9) Starpziņojuma (viedokļa) sagatavošanu par SP (saskaņā ar VPS noteikto);
- (10) Padome novērtē un analizē valsts fiskālās politikas ilgtspējas analīzi, lai sagatavotu FDL noteiktos ziņojumus.

¹ Vienošanās par sadarbību, pieejama: http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_09_281_20160208_VPS_FDP_FM.pdf, skatīts: 09.10.2019.

1. FISKĀLĀS POLITIKAS ATTĪSTĪBA

1.1. *Vispārējās valdības bilances aktuālie rezultāti*

1. Vispārējās valdības budžeta bilance 2018. gadā pasliktinājās deficītam palielinoties par 30 miljoniem eiro, salīdzinot ar plānoto (skatīt 1. tabulu). Tomēr bilances mērķis -1% no IKP kopumā tika sasniegts, neskatoties uz 30 miljonu eiro deficīta pieaugumu un fiskālo stimulu aptuveni 0.4% no IKP. Pašvaldības, kas gada beigās palielināja izdevumus un beidza gadu ar 182 miljonu eiro sliktāku bilanci nekā tika plānots, neļāva iegūt labāku vispārējās valdības bilanci laikā, kad IKP izlaižu starpība sasniedza maksimumu. Algu pieaugums gan privātajā, gan sabiedriskajā sektorā palielināja darba nodokļu bāzi un ieņēmumus, ļaujot izpildīt speciālo budžetu ar 202 miljonu eiro pārpalikumu, kas ir par 76 miljoniem eiro vairāk, nekā plānots.

1.tabula

Budžeta bilances plāni un iznākumi 2017.g. -2018.g., miljonos eiro

Bilance	2018		2017	
	plāns ²	iznākums	plāns ³	iznākums
Vispārējās valdības budžeta bilance	-265.3	-295.4	-263.1	-155.7
EKS2010 ⁴ korekcijas	-101.6	-80.3	38.3	66.2
Valsts konsolidētais kopbudžets	-163.7	-215.1	-301.4	-221.9
Valsts pamatbudžets	-321.7	-302.1	-366.6	-357.0
Valsts speciālais budžets	125.9	202.2	65.3	113.8
Pašvaldību budžeti	31.6	-150.5	0.0	-14.2
Atvasināto publisko personu b.	0.6	35.2	-0.1	35.6

Avots: Finanšu Ministrija

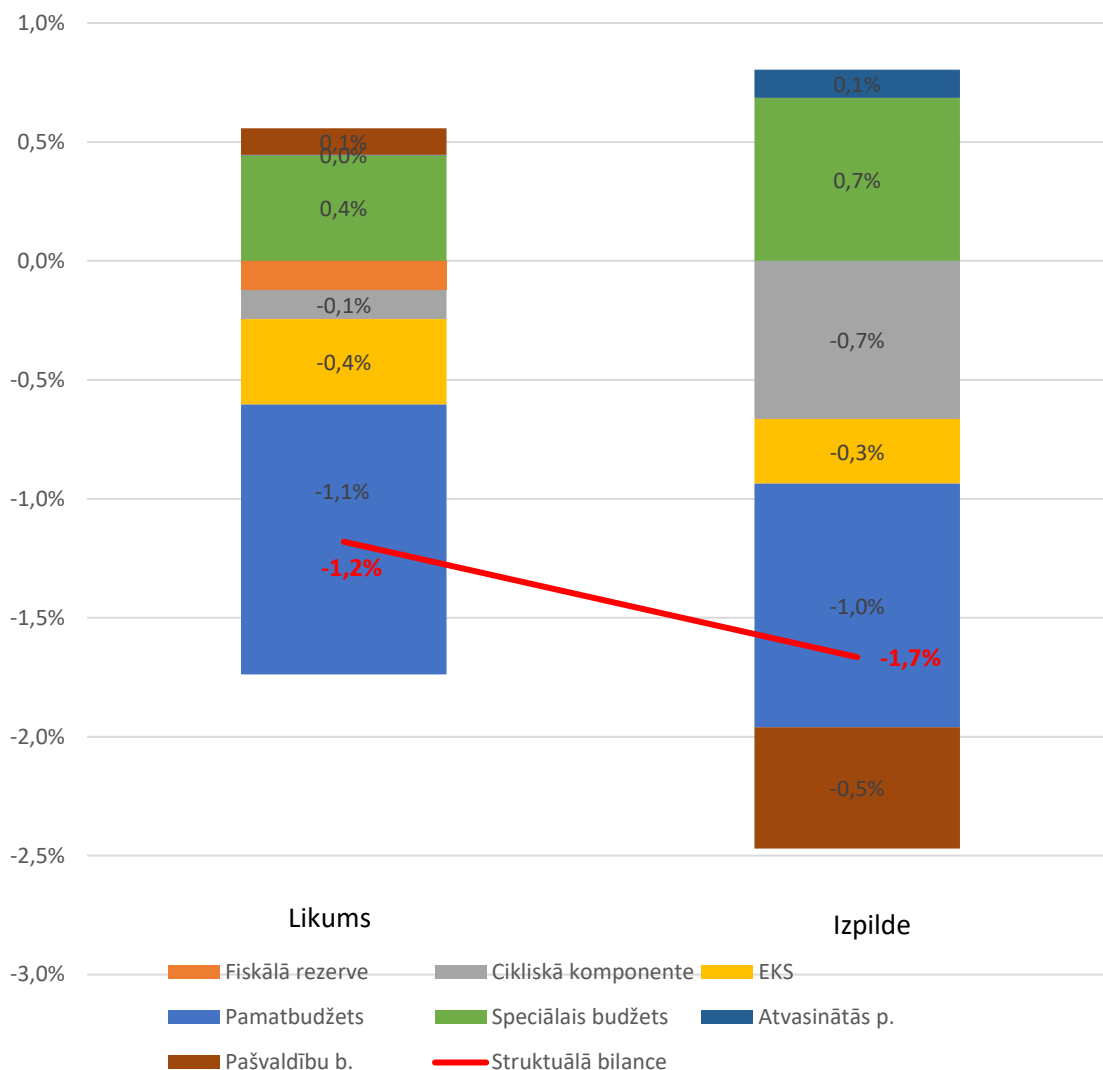
2. Budžeta likumā noteiktais vispārējās valdības strukturālās bilances mērķis -1.2% no IKP 2018. gadā netika sasniegts, jo precizētie aprēķini liecina, ka deficīts ir 1.7% (skatīt 1. attēlu). Galvenie iemesli novirzei no plānotā bija pašvaldību bilances pasliktināšanās un izmaiņas cikliskajā komponentē sakarā ar straujāku, nekā plānots ekonomikas pieaugumu 2017. un 2018. gados⁵. Valsts konsolidētā kopbudžeta citas daļas palīdzēja uzlabot vispārējās valdības bilanci.

² Likuma "Par valsts budžetu 2018. gadam" paskaidrojumi. 2. nodaļa Fiskālais apskats. Pieejams: http://www.fm.gov.lv/files/files/FMPask_D_050218_bud2018.pdf, skatīts: 27/08/2019

³ Likuma "Par valsts budžetu 2017. gadam" paskaidrojumi. 2. nodaļa Fiskālais apskats. Pieejams: http://www.fm.gov.lv/files/valstsbudzets/FMPask_D_100217_bud2017.pdf, skatīts: 27/08/2019

⁴ Saskaņā ar SIP un FDL, fiskālais rezultāts tiek novērtēts balstoties uz Eiropas kontu sistēmas 2010 (EKS2010) metodoloģiju, kas balstās uz uzkrājumu metodi. Tikmēr tradicionāli Latvijā valsts budžets tiek apstiprināts un novērtēts balstoties uz naudas plūsmas metodi.

⁵ Šeit un tālāk tekstā FDP atsaucas uz statistikas datiem, kuri bija pieejami 2019.gada augustā un, kurus valdība izmantoja pamatojot ekonomiskās un fiskālās politikas attīstības prognozes 2020.-2022.gadiem.

Avots: Likums par valsts budžetu 2018. gadam, Finanšu ministrija.

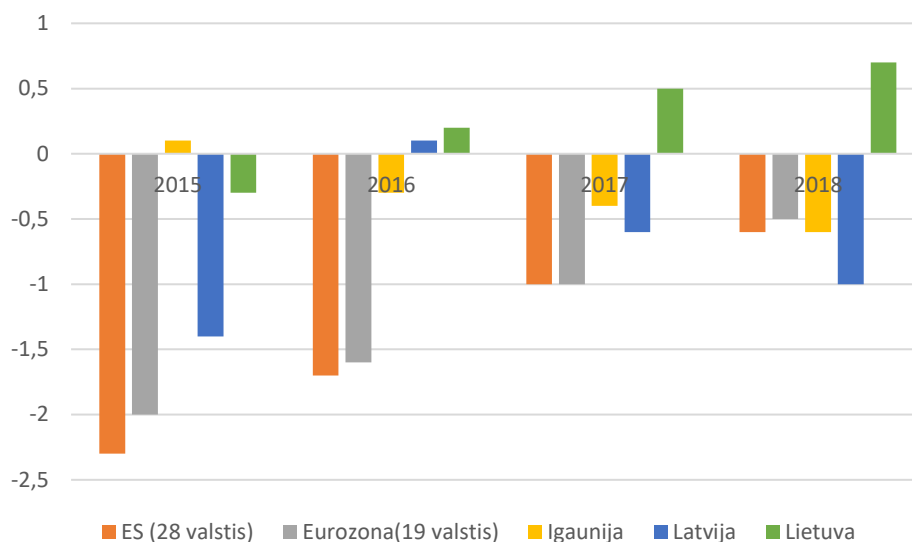
1. att. **Vispārējās Valdības budžeta strukturālā bilance 2018. gadā: apstiprinātais budžets pret izpildi (% no IKP).**

3. Straujo nodokļu ieņēmumu pieaugumu 2018. gadā (8%) pavadīja vēl straujāks izdevumu pieaugums par 12.8%⁶. PVN ieņēmumi palielinājās par 12.3%, akcīzes nodoklis - par 13.5% un sociālās apdrošināšanas iemaksas - par 14.9%; savukārt uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumi samazinājās par 28.6% atspoguļojot izmaiņas nodokļu politikā. Arī ārvalstu finanšu palīdzība 2018. gadā palielinājās par 55%, nodrošinot vispārējās valdības ieņēmumu pieaugumu par 13.1%. Izdevumus veicināja ES finansētas investīcijas, atalgojuma pieaugums sabiedriskajā sektorā un veselības un aizsardzības izdevumu pieaugums. Vidēja termiņa budžeta ietvara likumā 2018. – 2020. gadam tika atļauti maksimāli pieļaujamie koriģētie izdevumi valsts budžetā 8.977 miljardu eiro apmērā 2018. gadam. Šī maksimālā robeža tika

⁶ Avots: Finanšu ministrijas dati

pārsniegta par 43.4 miljoniem, t.i., 0.5% no mērķa. Lielākā daļa no pārsnieguma, 41.5 miljoni eiro, veidojas no starpības starp reālajiem procentu izdevumiem un izlīdzinātajiem procentu izdevumiem, kas bija paredzēti budžeta likumā.

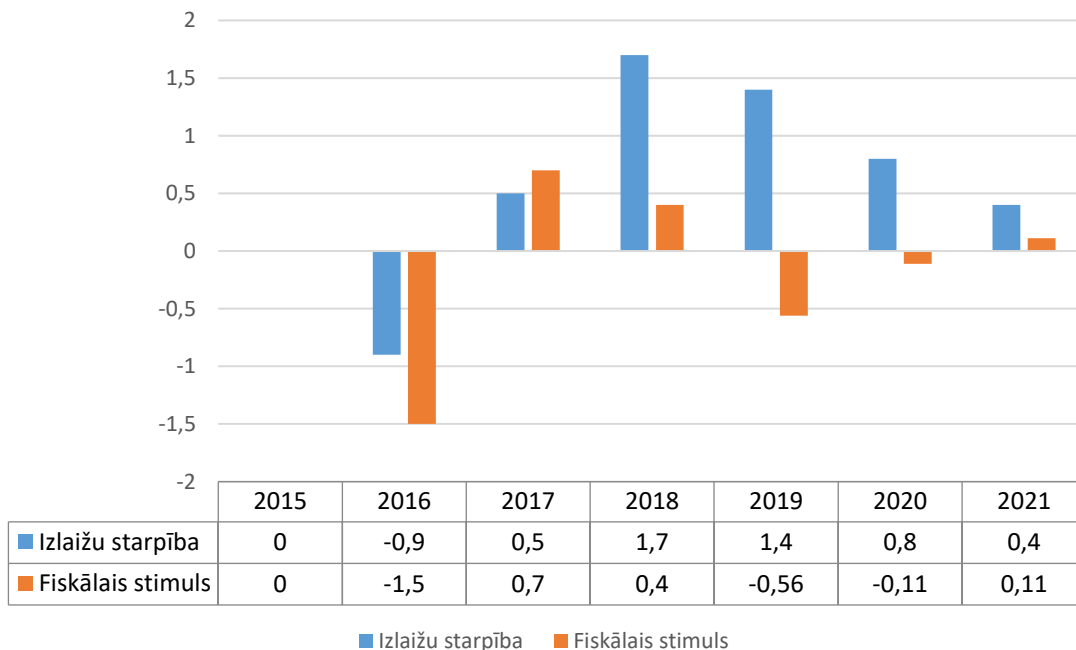
- 4. Kopumā, kopš pasaules finanšu krīzes Latvijas valsts kopbudžeta deficīts ir kontrolējamā līmenī.** Pēdējos gados vispārējās valdības budžeta deficīts Latvijā vidēji ir zemāks nekā ES un eiro zonas valstīs un atbilst Māstrihtas līguma kritērijiem attiecībā uz budžeta deficītu, bet ir nedaudz sliktāks nekā kaimiņvalstīs Igaunijā un Lietuvā (skatīt 2. attēlu).

Avots: Eurostat

2 att. Vispārējās valdības budžeta deficīts (% no IKP) ES28, Eurozonā un Baltijas valstīs periodā no 2015.g.-2018.g.

- 5. Valdības pēdējo gadu fiskālā politika nav bijusi pietiekoši pretcikliska, izraisot nesabalansētību un nespējot uzkrāt rezerves, kas vajadzīgas, lai pārvarētu jaunu ekonomikas lejupslīdi, uz ko norāda pašreizējās ekonomikas tendences.** Tas ir arī pretrunā ar pretciklisko principu, kas noteikts Fiskālās disciplīnas likumā. Strukturālais deficīts bija visaugstākajā līmenī 2018. gadā (-1.7%), kad IKP izlaižu starpība sasniedza 1.7%. Ir paredzams, ka izlaižu starpība mazināsies 2019. gadā un turpmākajos gados, kad ekonomikas izaugsme sāks palēnināties. Ievērojot FDL pamatprincipus praksē, straujas ekonomiskās izaugsmes gadi būtu jāizmanto, lai veidotu budžetu ar pārpalikumu, ko varētu izmantot ekonomikas stimulēšanai lejupslīdes gados (skat. 3. attēlu).

Avots: Eurostat, Finanšu Ministrija un Padomes aprēķini

3. att. Izlaižu starpība un fiskālais stimuls⁷ (% no IKP) periodā no 2015.g.-2021.g. t.sk. prognoze 2019.g-2021.g.

6. Padome norāda, ka Valdība nav pienācīgi veikusi ekonomisko ciklu analīzi un nav izstrādājusi ciklam pielāgotu politiskās rīcības plānu. Valdības iniciatīva pārskatīt bezdarbnieka pabalstu sistēmu karsta darba tirgus situācijā ir atbalstāma, kaut arī nedaudz novēlota⁸. Citas ekonomiskā cikla ārējās problēmas nav pienācīgi ņemtas vērā.

Rekomendācija: Padome iesaka valdībai formulēt pretciklisku politiku un izstrādāt instrumentus un pasākumus tās īstenošanai.

1.2. 2019. gada perspektīva

7. Valdības mērķis ir samazināt valsts strukturālās bilances deficītu līdz 0.6% no IKP 2019. gadā, kā noteikts vidēja termiņa budžeta ietvara likumā 2018. – 2020. gadam un atkārtoti apstiprināts likumā par 2019. gada budžetu.

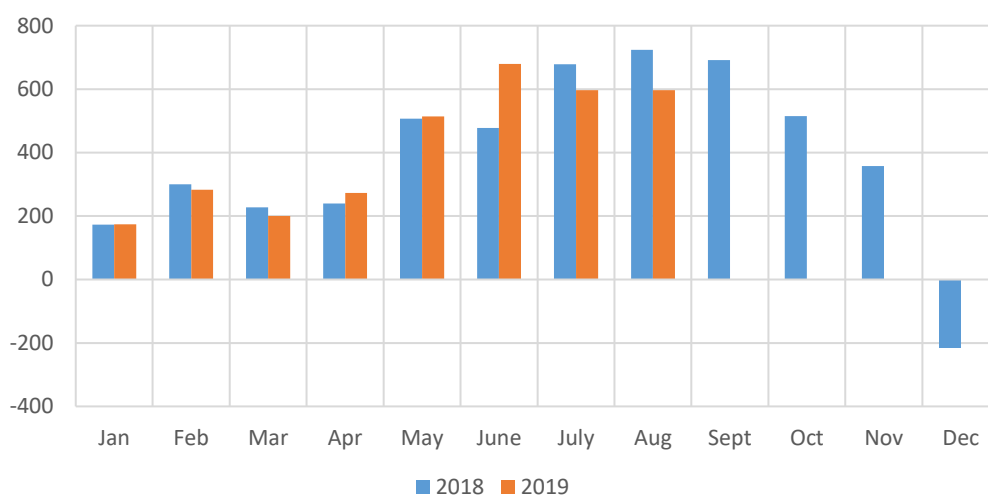
Mērķa sasniegšana varētu būt izaicinoša, jo pieaug ārējā nenoteiktība, kļūst lēnāka ekonomiskā izaugsme, ir zemāki nodokļu ieņēmumi, nekā gaidīts, un pieaugošie izdevumi. Starptautiskā ekonomiskā un politiskā vide kļūst arvien neskaidrāka: galvenie satraukuma cēloņi ir bez-vienošanās Brexit varbūtība, iespējamie starptautiskās tirdzniecības kari, ekonomiku izaugsmes palēnināšanās, Itālijas budžeta problēmas. Latvijas ekonomika pieauga lēnāk, nekā gaidīts 2019. gada 1. un 2.

⁷ Fiskālais stimuls tiek definēts kā VVBB pasliktināšanās salīdzinot ar iepriekšējo gadu (% no IKP), lai stimulētu ekonomiku. Piemēram, skatīt SVF 2019.gada ziņojumu par Latvijas ekonomiku. Pieejams: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2019/08/06/Republic-of-Latvia-2019-Article-IV-Consultation-Press-Release-and-Staff-Report-48565>. Skatīts: 09/10/2019

⁸ MK 01/10/2019 sēde: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40478158&mode=mk&date=2019-10-01> Skatīts 04/10/2019

ceturksnī (attiecīgi 3% un 2%), ņemot vērā 3.2% prognozi 2019. gadam, ko Finanšu ministrija izmantoja makroekonomikas un nodokļu ieņēmumu prognozēšanai. Padome ir apstiprinājusi FM prognozes, kas tika publicētas š.g. jūnijā, tomēr ekonomiskie radītāji ir pasliktinājušies kopš tā laika.

- 8. Šobrīd ir grūti novērtēt, vai tiks sasniegts strukturālās bilances mērķis 2019. gadā.** Palēnināts ieņēmumu pieaugums, izņemot algas nodokļus, un iepriekš minētos faktorus, ir veidojis valdības konsolidētā kopbudžeta bilanci augusta beigās par apmēram 100 miljoniem eiro sliktāku⁹ (skat. 4. attēlu), nekā tas bija pirms gada. Tomēr gada fiskālais iznākums lielā mērā ir atkarīgs no centrālās valdības un īpaši pašvaldību izdevumiem gada beigās un EKS korekcijām, kurām ir tendence svārstīties plašā diapazonā.

Avots: Valsts kase

4. att. Valsts kopbudžeta bilance saskaņā ar naudas plūsmas uzskaites metodi perioda beigās, milj. eiro (kumulatīvi).

⁹ Valsts kases dati. Pieejami: <https://www.kase.gov.lv/index.php/parskati/kopbudzeta-izpildes-parskati/menesa-parskati>. Skatīts 04/10/2019

1.3. Fiskālā pozīcija 2020-2022 gadiem

9. Valdība ir veikusi pasākumus, lai konsolidētu fiskālo stāvokli kopš ievērojamās fiskālās atslābināšanās pārsnieguma 2017. un 2018. gados, tomēr Padome uzskata par nepieciešamu pazemināt maksimāli pieļaujamo izdevumu apmērus par 94 milj. eiro 2020. gada budžetā, salīdzinot ar iesniegto budžeta projektu, bet fiskālie mērķi 2021. un 2022. gadam ir noteikti atbilstoši fiskālajiem nosacījumiem. Padome norāda uz sarežģītajiem apstākļiem, kādos nonākusi pašreizējā valdība, sakarā ar būtisku fiskālo atslābumu 2017. un 2018. gadā, kā arī strauju izdevumu saistību palielināšanu, kavējoties jaunas valdības veidošanai pēc 2018. gada Saeimas vēlēšanām. Fiskālo situāciju pasliktina sagaidāmie budžeta ieņēmumi pēc 2017.gadā pieņemtās nodokļu reformas, kur netika ieviesti pietiekami kompensējošie pasākumi nodokļu ieņēmumu samazinājumam.
10. Informatīvajā ziņojumā “Par makroekonomiskajiem rādītājiem, ieņēmumiem un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2020. – 2022. gadam”¹⁰ valdība izvirza mērķi samazināt vispārējās valdības budžeta bilanci pret IKP līdz **-0.44% 2020. gadā, -0.33% 2021. gadā un -0.48% 2022. gadā.** Mērķi tika izvirzīti, lai ievērotu gan ES, gan Latvijas tiesību aktu prasības. Iepriekš minētie mērķi atbilstoši Finanšu ministrijas aprēķiniem nodrošinātu valdības strukturālo bilanci **-0.46% 2020. gadā, -0.50% 2021. gadā un -0.50% 2022. gadā.** Padome nepiekrīt valdības aprēķiniem, korigējot 2020.gada budžeta bilances plānus par 0.29% no IKP sakarā ar nodokļu reformas vienreizējo ietekmi. Sakarā ar to budžeta bilances plānus 2020.gadā nepieciešams noteikt 0.17% apmērā no IKP.
11. **2020. gada Budžeta projekta nodokļu ieņēmumu prognozes ir optimistiskas, ņemot vērā ekonomiskās vides pasliktināšanos un pēdējā laikā palēnināto nodokļu ieņēmumu pieaugumu.** Padome atzīmē daudz lēnāku nodokļu iekasējamības pieaugumu salīdzinot ar ekonomikas pamatrādītājiem. Finanšu ministrija ir samazinājusi vairāku nodokļu ieņēmumu prognozes 2019.gadā. Augstāk pieminēto apstiprina skaitļi zemāk esošajā tabulā: kaut arī nodokļu ieņēmumi 2019. gada astoņos mēnešos pieauga par 1.9%, pašreizējā 2020. gada budžeta plāna projektā (*Draft Budgetary note*) tiek prognozēts nodokļu ieņēmumu pieaugums par 7% (skat.2. tabulu).

¹⁰ Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40476569&mode=mk&date=2019-08-20>. Skatīts 04/10/2019

2.tabula

Valsts budžeta ieņēmumu izaugsme % pa nodokļu veidiem Ieņēmumu veids	2018 fakts/ 2017 fakts	2019 budžets/ 2018 fakts	8 m 2019 fakts /8 m 2018 fakts	2020 BPP/ 2019 budžets
Nodokļu ieņēmumi	8%	4%	1.9%	7%
UIN	-29%	-34%	-94%	29%
IIN	2%	0%	7%	2%
Sociālās iemaksas	15%	6%	9%	8%
Nekustāmā īpašuma n.	-2%	10%	2%	-4%
PVN	12%	8%	8%	9%
Akcīzes nodokli	13%	9%	5%	8%
Citi netieši n.	-1%	8%	-3%	2%

Avots: Padomes aprēķini un Finanšu Ministrijas dati (GG fails, augusts 2019)

12. 2017.-2019. gados novērojama situācija, ka ieņēmumi speciālajā un pašvaldību budžetos aug straujāk nekā valsts pamatbudžetā (skat. 3. tabulu). Lai arī tas sabalansē vispārējās valdības bilanci, tas palielina valsts pamatbudžeta deficītu, un rada apstākļus budžeta pārpalikumam pašvaldību budžetos un speciālajā budžetā. Tā kā pēdējais ir paredzēts tikai sociālo programmu finansēšanai, un pašvaldību ieņēmumi ir paredzēti pašvaldībām, centrālajai valdībai būtu jādomā, kā risināt šo problēmu un līdzsvarot valsts pamatbudžetu. Salīdzinoši labais pamatbudžeta ieņēmumu pieaugums 2018. gadā ir saistīts ar būtisku ārvalstu finanšu palīdzības pieaugumu, jo nodokļu ieņēmumi tajā gadā pieaug pieticīgāk - par 7.7%.

3.tabula

Valsts budžeta ieņēmumu izaugsme periodā no 2017 līdz 2019 (I-VIII)

Budžeta ieņēmumi	2017	2018	8 mēn. 2019 vs 8 mēn. 2018
Pamatbudžets	4.4%	17%	0.1%
Speciālais b.	7.1%	11%	10.6%
Pašvaldību b.	11.7%	8%	10.2%

Avots: Finanšu Ministrija

13. Padome atzīmē, ka ir pasliktinājusies budžeta izdevumu pārskatīšanas kvalitāte, neiegūstot ietaupījumus no strukturālu reformu un neracionālu budžeta izdevumu samazināšanas. Finanšu ministrija apkopojā budžeta izdevumu pārskatīšanas rezultātus, lai ietaupījumus novirzītu fiskālās telpas atbrīvošanai un apmierinātu prioritātes budžeta izdevumiem. Tika atrasti 93.7 miljonu ietaupījumi 2020. gadam: 47.7 miljoni no tiem tika piešķirti vispārējai fiskālajai telpai, pārējie - attiecīgo ministriju prioritātēm. Lai arī izdevumu pārskatīšana un analīze ir vērtīgs instruments, lai pārdalītu budžeta

apropriācijas efektīvākai budžeta līdzekļu izmantošanai un politikas prioritātēm, Padome uzskata, ka tas tiek veikts diezgan formāli.¹¹

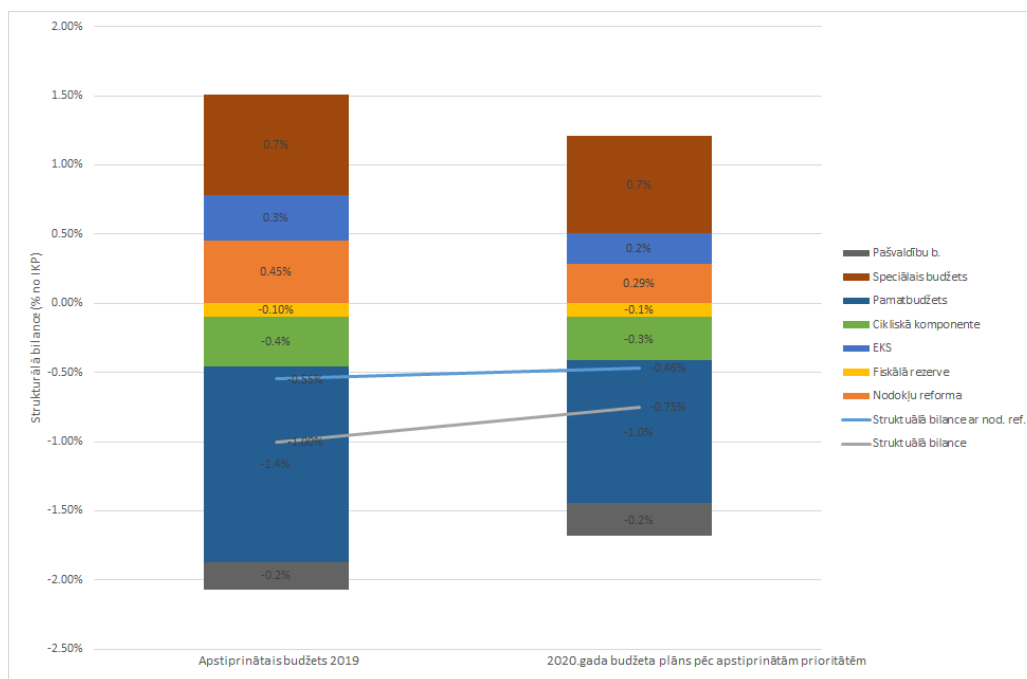
- 14. Ministru kabinets 2019. gada 13. septembra sēdē ar dažādiem pasākumiem turpināja paplašināt fiskālo telpu 2020. – 2022. gadam. Fiskālā telpa 2020. gadam tika paplašināta līdz 192.4 miljoniem (1. pielikums¹²).** Padome atzīmē, ka nodokļu reformas un ekonomikas attīstības tendenču rezultātā pārpalikums, kurš izveidojies pašvaldību budžetos 2020.gada budžetā tiek pārdalīts, lai uzlabotu valsts pamatbudžeta bilanci. Valdība samazinot pašvaldību ieņēmumus ir palielinājusi savu fiskālo telpu par 140 miljoniem eiro, tai skaitā 38 milj. eiro no Rīgas pašvaldības sakarā ar “Rīgas Satiksmes” kapitālieguldījumu ietekmi uz vispārējās valdības bilanci.
- 15. Neskatoties uz salīdzinoši spēcīgo ekonomisko izaugsmi pēdējos gadus, nevienlīdzība joprojām ir viena no lielākajām Latvijas problēmām.** Padome atzinīgi novērtē valdības pasākumus samazinot ienākumu nevienlīdzību mazapmaksāto strādājošo vidū un, palielinot neapliekamo minimumu straujāk nekā plānots. Tomēr, jāatzīmē, ka nepietiekami resursi budžetā ierobežo iespējas straujāk uzlabot sociālo pabalstu sistēmu vistrūcīgākajiem iedzīvotājiem.
- 16. Budžeta projekts¹³ paredz, ka valdības bilance uzlabosies, galvenokārt uzlabojoties pamatbudžeta bilancei un, samazinoties nodokļu reformas negatīvajai ietekmei uz budžeta ieņēmumiem.** Zemāk 5. attēlā var redzēt, ka tiek plānots, ka vispārējās valdības strukturālā bilance uzlabosies, jo gaidāms labāks valsts pamatbudžeta rezultāts, pārējiem elementiem paliekot aptuveni tajā pašā līmenī.

¹¹ MK 20/08/2019 sēdes protokols Nr. 35 26.§, p. 39. Pieejams:

<http://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2019-08-20#26>, Skatīts: 04/10/2019

¹² https://fdp.gov.lv/files/uploaded/1_pielikums_FDP_09102019_fiskalas_telpas_pasakumi.xlsx

¹³ Budžeta projekts sastādīts ņemot vērā pārskatītos budžeta bāzes izdevumus, paplašināto fiskālo telpu un tās aizpildīšanu ar prioritārajiem pasākumiem (Balances datne 04102019)

Avots: Finanšu Ministrija

5. att. Strukturālās bilances (% no IKP) plānotā uzlabošanās 2020. gadā salīdzinot ar 2019. gada budžetu.

17. Gan Latvijas, gan pasaules ekonomisti uzskata, ka vidējā termiņā ļoti iespējama ir ekonomikas lejupslīde; tāpēc valdībai būtu jā sagatavo atbilstoši pasākumi un politikas virzieni paredzamajai ekonomikas lejupslīdei. Galvenā uzmanība varētu tikt pievērsta infrastruktūras projektiem, kurus varētu sagatavot uzsākšanai laikā, kad būvniecības nozare ciklisku iemeslu dēļ varētu piedzīvot lejupslīdi. Ekonomikas cikla nelabvēlīgā stadijā būtu nepieciešams paplašināt valsts atbalstu (garantijas) jaunajām ģimenēm pirmā mājokļa iegādei, bet jāparedz arī pasākumi šāda atbalsta samazināšanai, ja ekonomikas attīstība paātrinās. Vēl viens pasākums varētu būt finanšu instrumentu sagatavošana, kas izstrādāti, lai mazinātu ciklisko iemeslu izraisītas likviditātes problēmas potenciāliem uzņēmumiem.

1.4. Ieņēmumi un izdevumi 2015.g.-2019.g. un prognozes 2021.g.

18. Pēdējo gadu ekonomiskā ekspansija ir nodrošinājusi pastāvīgu nodokļu ieņēmumu pieaugumu, kas nominālā izteiksmē gan 2018., gan 2017. gadā pieauga par 8%, bet 2016. gadā par 6%. Nodokļu ieņēmumu pieaugums palēninājās 2019. gada astoņos mēnešos - salīdzinājumā ar 2018. gadu samazinājums par 1,1%, izņemot sociālās apdrošināšanas iemaksas, kas palielinājās par 9%.¹⁴ Nodokļu iekasēšanas plāns 2019. gada astoņos mēnešos tika sasniegts par 98.3%¹⁵ (neskaitot sociālās iemaksas un nekustamā īpašuma

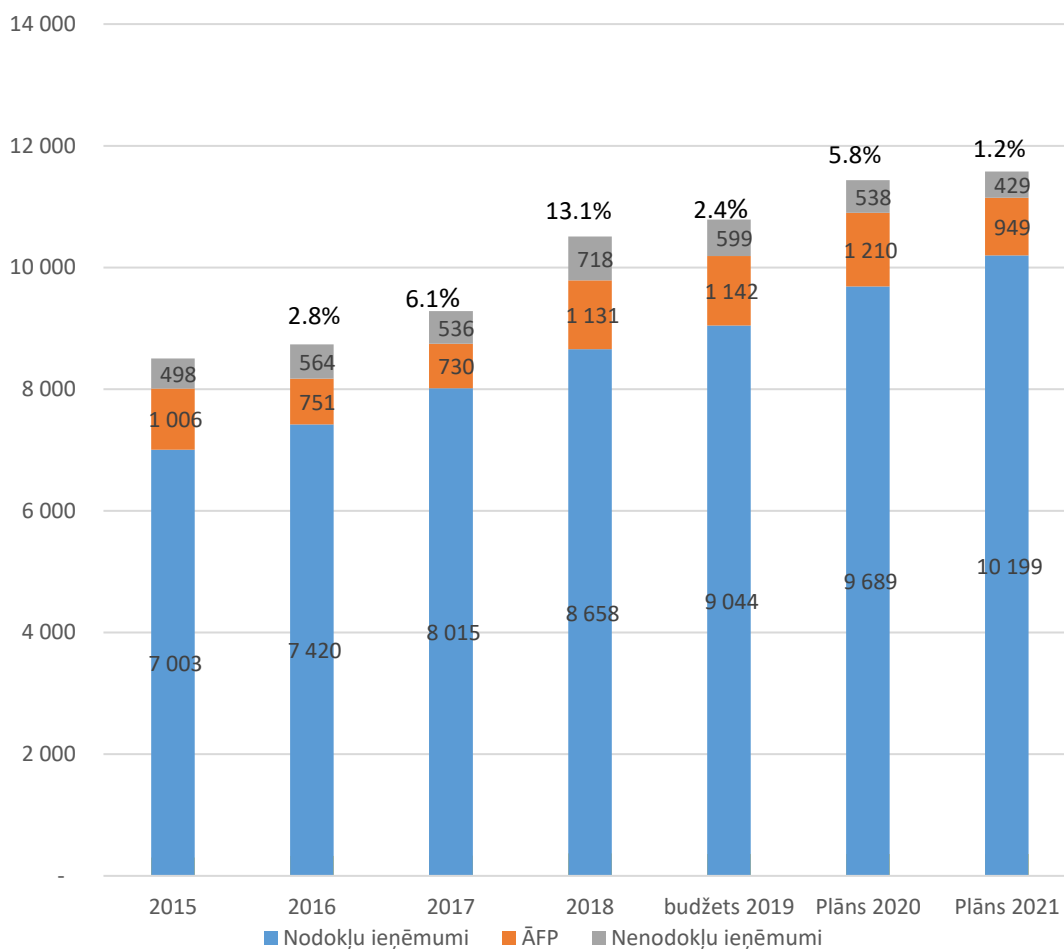
¹⁴ FM dati

¹⁵ VID dati. Pieejami: <https://www.vid.gov.lv/lv/statistika/nodoklu-ienemumi>. Skatīts: 04/10/2019

nodokli). Nodokļu ieņēmumu palēnināšanās pieaugumam ir divi skaidrojumi. Pirmkārt, 2017. gada nodokļu reforma ievērojami mainīja uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzi, būtībā to pārveidojot par dividenžu nodokli. 2019. gada septiņos mēnešos UIN tika iekasēts tikai 5% apmērā no pagājušā gada apjoma attiecīgajā periodā. Otrkārt, Igaunijas lēmumam samazināt akcīzes nodokli alkoholam un sekojošajam Latvijas lēmumam uz laiku samazināt Latvijas akcīzes nodokļa likmi stiprajiem alkoholiskajiem dzērieniem ir jābūt ietekmei uz akcīzes un PVN ieņēmumiem. Finanšu ministrija ir aprēķinājusi, ka no tā izrietošā fiskālā ietekme būs 32 milj. eiro. Paredzams, ka diviem iepriekšminētajiem faktoriem būs ilgstoša ietekme arī uz nākamā gada nodokļu ieņēmumiem.

- 19. Bez nodokļu ieņēmumiem būtiska budžeta ieņēmumu loma ir ārvalstu finanšu palīdzībai (ĀFP) (aptuveni 10% no visiem ieņēmumiem 2018. gadā)¹⁶. Paredzams, ka ĀFP 2019. gadā kopumā paliks tajā pašā līmenī kā gadu atpakaļ, pieaugs par 6% 2020. gadā un strauji samazināsies par 22% 2021. gadā, noslēdzoties Eiropas struktūrfondu ciklam. Brexit neskaidrību dēļ ir grūti novērtēt plānotās ĀFP lielumu gados pēc 2022. gada. Nenodokļu ieņēmumus, kas veido 7% no visiem ieņēmumiem 2018. gadā, 2019. gadā ir plānots samazināt par 17% un 2020. gadā par 10%.**
- 20. Kopumā valsts konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi pēdējos gados ir stabili auguši, ieņēmumu pieaugumam sasniedzot maksimumu 2018. gadā - 13.1% (skatīt 6. attēlu). 2019. gada budžeta likumā bija paredzēts neliels ieņēmumu pieaugums par 2.4%, tomēr augustā Finanšu ministrija nedaudz uzlaboja ieņēmumu prognozi par 106 milj. eiro (0.95%), galvenokārt gaidāmo nodokļu ieņēmumu un ārvalstu finanšu palīdzības uzlabojumu dēļ. Tādējādi, pieņemot, ka politikā netiks veiktas izmaiņas, Finanšu ministrija augustā plānoja ieņēmumu pieaugumu par 2020. gadā 5.8%, salīdzinot ar 2019. gada budžeta likumu, un par 4.8%, salīdzinot ar pārskatītajām prognozēm 2019. gadam.**

¹⁶ FM dati

Avots: Finanšu Ministrija

6. att. Konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi (milj. eiro) un ieņēmumu pieaugums (%) pa segmentiem nodokļu ieņēmumi, ārvalstu finanšu palīdzība, ne nodokļu ieņēmumi periodā no 2015.g.-2019.g. un plāns 2020.g.-2021.g.

21. Neskatoties uz valdības aizvien pieaugošo vajadzību pēc finansēm dažādu politikas virzienu īstenošanai, Latvijai (skat. 4. tabulu) ir salīdzinoši zems nodokļu slogs attiecībā pret IKP - aptuveni 30%¹⁷. Kaut arī pašreizējā valdība savā Fiskālās disciplīnas līgumā¹⁸ ir apsolījusi nodokļu režīmu būtiski nepārskatīt biežāk kā reizi trīs gados, šķiet, ka pastāv potenciāls palielināt ieņēmumus, nepalielinot nodokļu likmes. Ieņēmumus no PVN varētu palielināt, vienkāršojot likmju struktūru un uzlabojot iekasēšanu: neskatoties uz nesējamiem nodokļu iekasēšanas uzlabojumiem, Latvijai joprojām ir

¹⁷ FDP aprēķini par 2019. gadu, balstoties uz FM datiem

¹⁸ Pieejams: https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/fiskalas-disciplinas-ligums_red.pdf skatīts: 02/09/2019

ievērojama PVN plaisa salīdzinot ar citām ES valstīm¹⁹ un viena no lielākajām ēnu ekonomikas proporcijām.

4.tabula

Nodokļu ieņēmumi, t.sk. valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, % no IKP

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Nodokļu ieņēmumi pret IKP, %	29.6	-30.0	30.4	31.4	31.4	30.9	30.4

Avots: Eurostat (2013.g.-2017.g.) un Budžeta Plāna projekts (2018.g.-2019.g.)

- 22. Padome piekrīt valdības nostājai atlikt diskusiju par nodokļu reformu, lai to ieviestu sākot ar 2021.gadu līdz tā tiek saskaņota ar vidēja termiņa un ilgtermiņa valdības izdevumu prioritātēm un nodrošina plašu sabiedrības vienprātību par nodokļu sloga (% pret IKP) apmēru pret sniegtajiem pakalpojumiem un valdības atbalsta instrumentiem.** Īpaša uzmanība jāpievērš finansējuma prasībām sabiedrības veselības aprūpei un sociālās aizsardzības pasākumiem, ņemot vērā iedzīvotāju novecošanos un ar to saistīto izmaksu pieaugumu, kā arī valdības imigrācijas politiku.
- 23. Izstrādājot nodokļu reformu 2021. gadam, jāņem vērā iepriekšējās nodokļu reformas mācība.** Piemēram, tika cerēts, ka UIN reforma atstās vairāk naudas līdzekļu uzņēmumu rīcībā, lai veicinātu investīcijas un dinamiskāku attīstību, tomēr pašlaik jākonstatē būtisks budžeta ieņēmumu samazinājums. Tāpat strauji augošās algas privātajā un valsts sektorā pagaidām nav tik pat lielā apmērā rezultējušās patēriņa nodokļu (PVN, akcīzes) ieņēmumos.

Rekomendācija: Padome iesaka nodokļu reformu plānot 2020. gadā: i) ņemot vērā arvien pieaugošās valdības fiskālās vajadzības, ii) līdzsvarot nodokļu slogu ar nodokļu labprātīgu nomaksu, iii) pārskatīt daudzās nodokļu atlaides un nepilnības²⁰.

- 24. Fiskālā telpa valdības prioritātēm tika izmantota 2017. gadā pieņemtās nodokļu reformas rezultātā, kur visnelabvēlīgākā ietekme ir uz 2019. un 2020. gadu. Tā rezultātā nodokļu ieņēmumi tika zaudēti aptuveni 1% no IKP apmērā gadā, tādejādi papildinot fiskālo stimulu straujās ekonomiskās izaugsmes laikā.** Turklāt nodokļu reforma ir samazinājusi resursus, kas nepieciešami, lai saglabātu valsts darbinieku algas konkurētspējīgā līmeni ar citām ekonomikas nozarēm. Turpmākus valsts sektora darbinieku atalgojuma

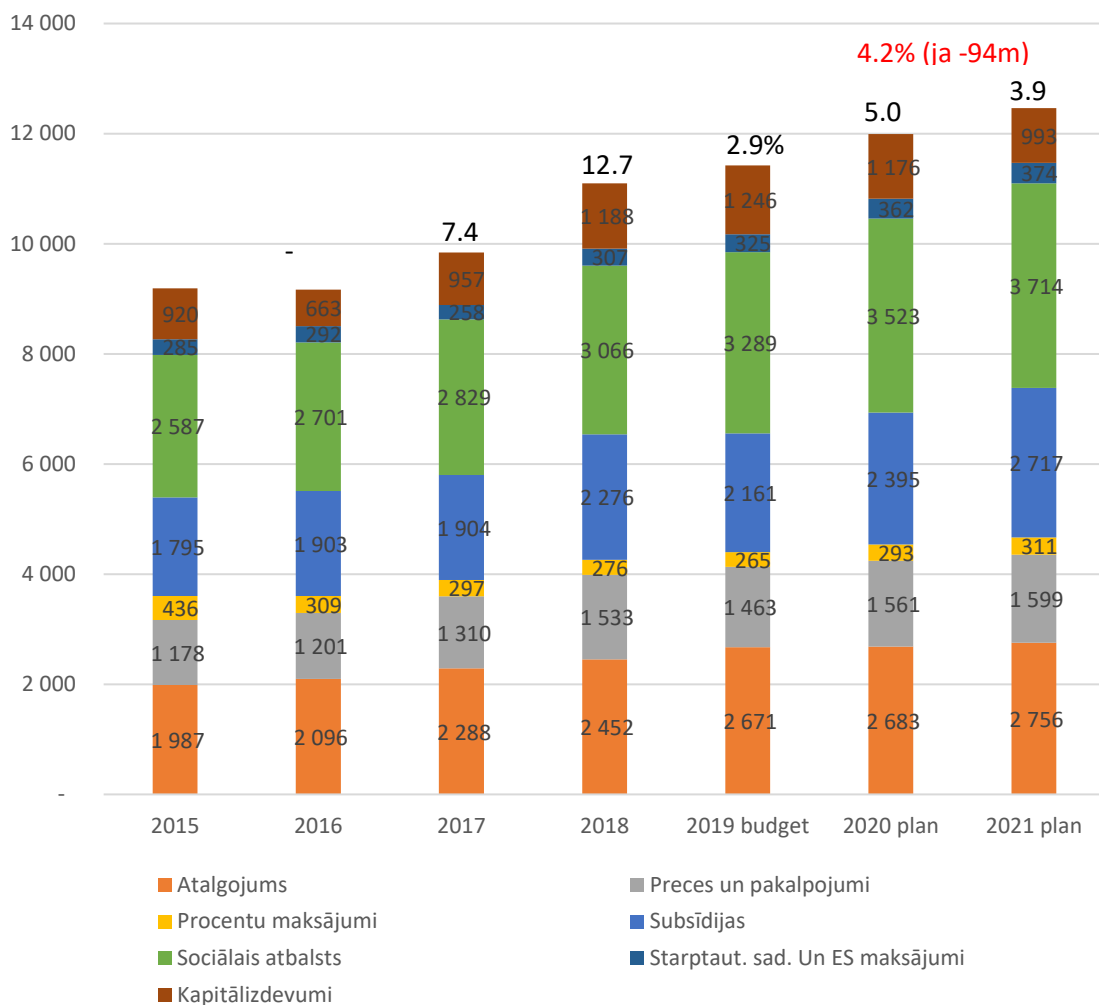
¹⁹ Study and Reports on the VAT Gap in the EU-28 Member States: 2019 Final Report. Pieejams: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/vat-gap-full-report-2019_en.pdf skatīts: 16/09/2019

²⁰ Valsts kontroles ziņojums "Nodokļu atlaides - neredzami budžeta izdevumi". Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2017/2.4.1-41_2017/31.05.2019.%20rev.zin.%20%28publiskošanai%29.p skatīts: 07/1-/2019

palielinājumus var īstenot, tikai samazinot darbinieku skaitu strukturālo reformu rezultātā.

- 25. Tāpat kā ieņēmumi, valdības izdevumi pēdējos gados ir stabili palielinājušies nominālā izteiksmē: par 7.4 % 2017. gadā un par 12.7% 2018 gadā. Izdevumu pieaugums nedaudz palēninājās 2019. gada astoņos mēnešos - par 5.7%; lielākais pieaugums- atlīdzība (7.3%), kapitālie izdevumi (16.1%) un maksājumi ES budžetā (35.2%)²¹. Izdevumiem vajadzētu samazināties 2019. gada otrajā pusē, jo 2019. gada budžeta likumā ir paredzēts salīdzinoši neliels izdevumu pieaugums par 2,9%, kaut arī augustā Finanšu ministrija palielināja izdevumu prognozi par 165,8 milj. eiro, galvenokārt paaugstinot izdevumu prognozi ES fondu projektu īstenošanai. Tādējādi, pieņemot, ka politikā netiks veiktas izmaiņas, Finanšu ministrija augustā plānoja izdevumu pieaugumu par 5% 2020. gadā, salīdzinot ar 2019. gada budžeta likumu, un 3.5% pieaugumu, salīdzinot ar pārskatītajām prognozēm 2019. gadam. Ja izdevumi 2020. gadā tiktu samazināti par 94 miljoniem, kā to piedāvā FDP, izdevumu pieaugums 2020. gadā būtu 4.2%, salīdzinot ar 2019. gada budžetu (Skatīt 7. attēlu).**

²¹ FM dati iesniegtā informācija

Avots: Finanšu Ministrija

7. att. Konsolidētā kopbudžeta izdevumi (milj. eiro), izdevumu pieaugums periodā no 2015.g.-2019.g. un plānotais pieaugums 2020.g.-2021.g. pa izdevumu pozīcijām.

Rekomendācija: Padome iesaka atturēties no turpmāka algu pieauguma valsts sektorā, kas nav saistīts ar produktivitātes pieaugumu ekonomikā kopumā.

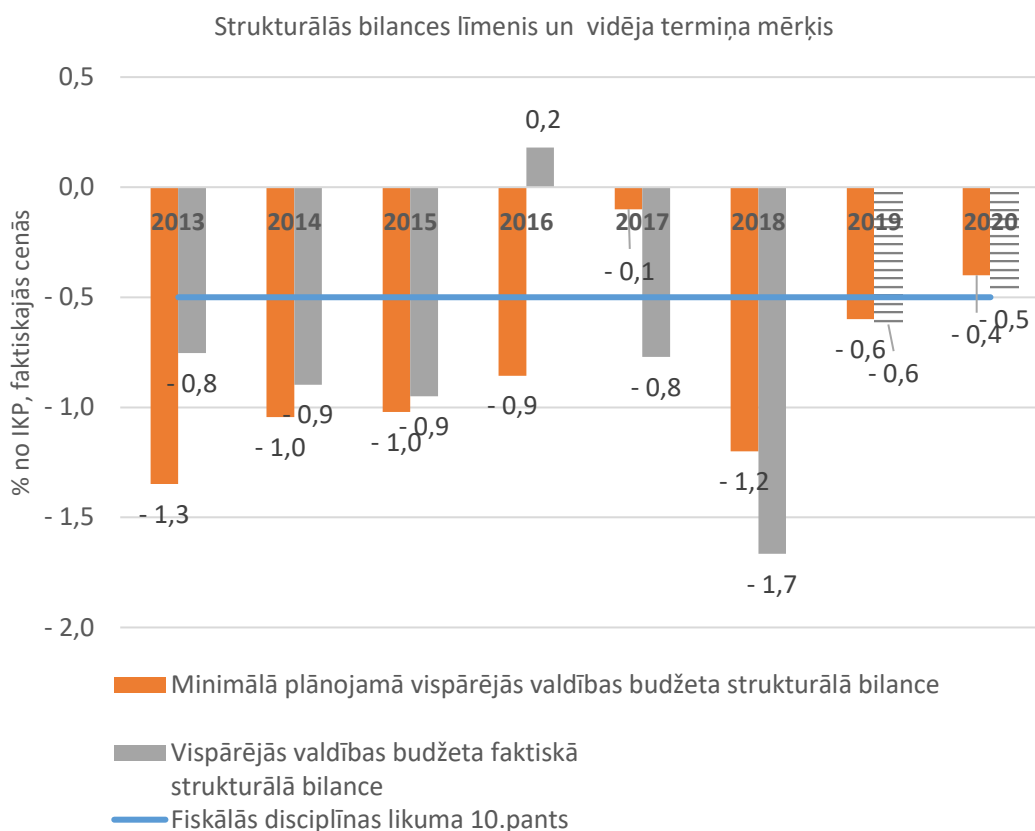
26. Valsts izdevumu pieaugumam jāseko potenciālajam IKP pieaugumam - lai nodrošinātu līdzsvarotu ekonomisko izaugsmi un ievērotu FDL prasības. Potenciālā IKP pieaugums 2019. gadā (2010. gada cenās) ir 3.5 %, savukārt periodā no 2020. līdz 2022. gadam tas kritīsies līdz 3.4% un 3.2%, tādējādi valsts izdevumu pieaugumu vajadzētu harmonizēt ar kopējo ekonomikas veikspēju tuvākajos gados.

2. FISKĀLO NOSACĪJUMU NOVĒRTĒJUMS

2.1. Fiskālo nosacījumu ex-post novērtējums 2013. – 2019. gadam

Padome atbilstoši FDL prasībām pārbauda vai sastādot VTbil ir ievēroti skaitliskie fiskālie nosacījumi, atbilstoši kuriem aprēķina pieļaujamo valsts budžeta izdevumu apmēru.

27. Pēdējos gados valdība apstiprinot budžetu ir paredzējusi lielāku strukturālās bilances deficītu, nekā noteikts FDL (-0.5 no IKP). Izņēmums bija 2017. gads, kad strukturālās bilances deficīts bija plānots -0.1%. Šajos gados valdība izmantoja Eiropas Savienības likumdošanā pieļautās atkāpes no vidēja termiņa strukturālās bilances mērķa, kā arī prognozētos vienreizējos notikumus. Tikai 2016. gadā tika sasniegts FDL nospraustais vidēja termiņa valdības strukturālās bilances mērķis, bet faktiskā izpilde sasniedza -0.8%, (skat. 8. attēlu).

Avots: Padomes aprēķini un VTbil periodā no 2013.g.-2018.g.

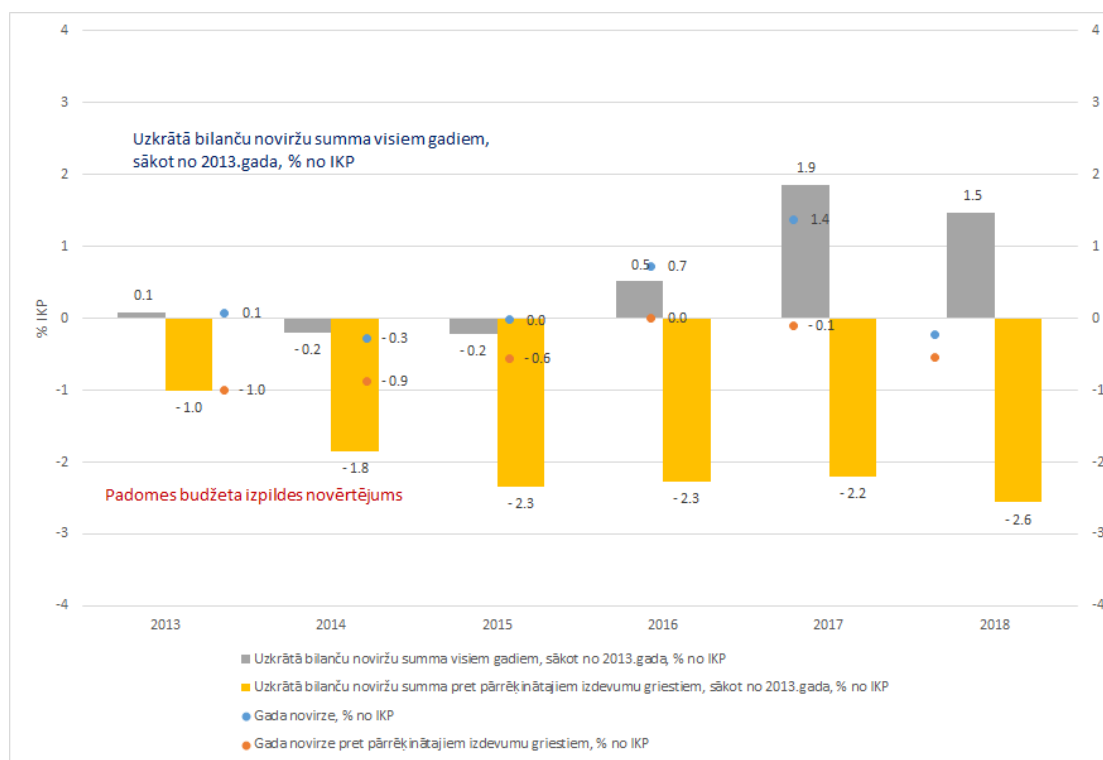
8. att. Strukturālās bilances līmenis un vidēja termiņa budžeta ietvara likuma mērķi, plāna un izpildes izvērsumā par periodu 2013.g.-2020.g.

28. Padome veica papildus novērtējumu, pārrēķinot maksimālo valsts budžeta izdevumu apmērus atbilstoši trim FDL skaitliskiem nosacījumiem, izmantojot atjauninātos datus par 2013. – 2018. Rezultāti rāda, ka 2018. gadā budžeta bilancei bija jābūt koriģētai -2.6% no IKP, ja būtu ievēroti visi FDL skaitliskie nosacījumi,

ņemot vērā faktiskos makroekonomiskos un fiskālos rādītājus (skat. 9. attēlu). Ir secināms, ka iepriekšējos gados netika ievērota pret cikliskā budžeta plānošanas politika un tas izpaudās uzkrātā bilanču noviržu summā visiem gadiem sākot no 2013. gada. Padome prognozē kā arī 2019. gadā novirzes summa pārsniegs pieļaujamo apjomu (-0.5% no IKP). Ņemot vērā uzkrātās novirzes apjomu, padome norāda uz risku par iespējamu FDL korigēšanas mehānisma situācijas iestāšanos atbilstoši FDL 10. un 11. panta prasībām, kas pieprasa budžeta bilances uzlabošanu, lai kompensētu iepriekšējos gados uzkrāto deficītu.

Padomes veiktā pārrēķina procesā katrā no nosacījumiem tika atjaunotas šādas komponentes –

- (i) strukturālās bilances nosacījumā pašvaldību budžeta bilanču, atvasināto publisko personu budžeta bilanču, EKS korekciju, valsts budžeta ieņēmumu un cikliskās komponentes datus;
- (ii) izdevumu pieauguma nosacījumā procentu maksājumus, ES programmu izdevumus, investīciju apmēru, nodarbinātības speciālā budžeta programmu datus, bezdarba līmeni, dabiskā bezdarba līmeni, IKP deflatoru, potenciālā IKP izmaiņu datus;
- (iii) pārmantojamības nosacījumā pārrēķinot, kādas bija pēc fakta Labklājības ministrijas pamatbudžeta un speciālā budžeta kontingentu izmaiņas, maksas pakalpojumu izmaiņas, kārtējo ES budžeta maksājumu izmaiņas un valsts parāda apkalpošanas izdevumu izmaiņas.

Avots: Padomes aprēķini, balstoties uz CSP datiem (skatīts 2019.g 15.septembrī)

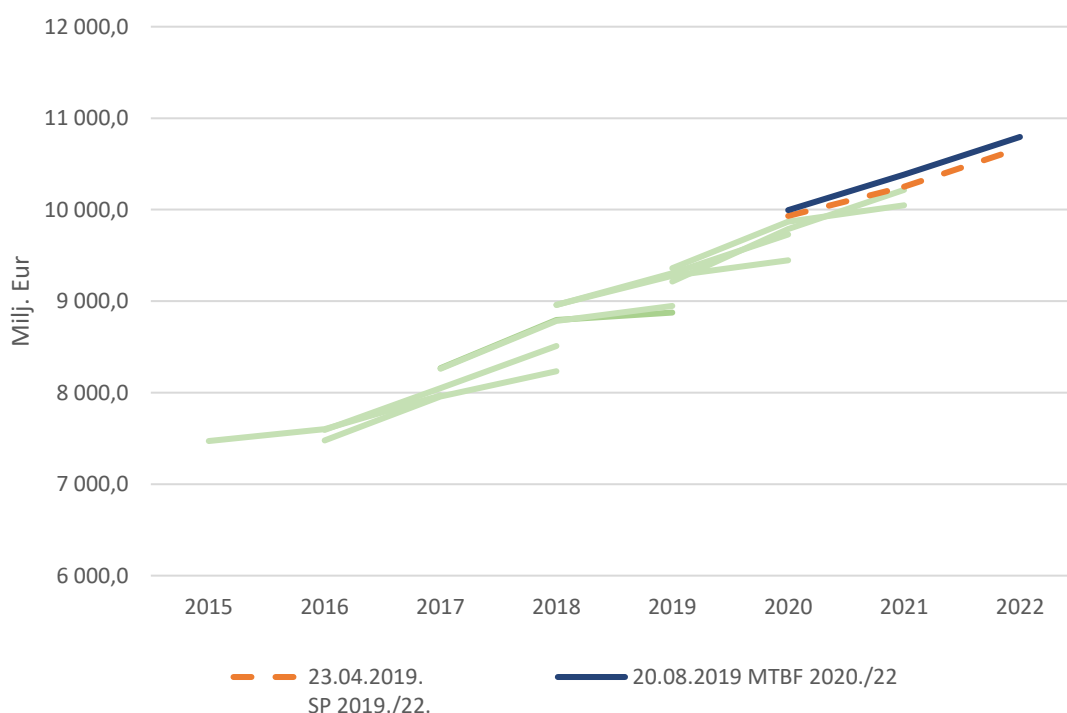
9. att. Maksimālo pieļaujamo budžeta izdevumu ex-post novērtējums saskaņā ar visiem trim skaitliskiem fiskāliem nosacījumiem, gadā uzkrātā novirze (% no IKP) periodā 2013.g.-2019.g.

29. Padome pauž gandarījumu par valdības nodomiem līdzsvarot budžeta bilanci 2019.gadā kopš krasās strukturālās bilances pasliktināšanās 2018.gadā.

Strukturālās bilances deficīts 2019. gadā tiek prognozēts 0.6% apmērā no IKP salīdzinot ar 1.7% 2018.gadā.

2.2. Fiskālo nosacījumu novērtējums sagatavotajam vidēja termiņa budžeta ietvaram 2020. – 2022. gadiem

30. Padome iepazīnās ar FM sagatavotajiem priekšlikumiem fiskālajam ietvaram 2020.- 2022., gadiem²². Salīdzinot ar Stabilitātes programmā (2019-2021) plānoto maksimālie pieļaujamie izdevumi ir palielinājušies (skat 10.att.). Finanšu ministrija FDL skaitlisko nosacījumu aprēķinu rezultātā noteica valsts budžeta maksimālos izdevumus 2020. gadam 9 995.2 milj. eiro apmērā (izdevumu pieauguma nosacījums); 2021. gadam 10383.2 milj. eiro (bilances nosacījums) un 2022. gadam 10794.8 milj. eiro (bilances nosacījums). Rezultātā, salīdzinot ar Stabilitātes programmā 2019.-2021. prognozēto 2020. gadam plānotie maksimālie izdevumi ir palielinājušies par 0.6% 2020. gadā, par 1.3% 2021. gadā un par 1.2% 2022.

Avots: FM sniegtā informācija

10. att. Maksimāli pieļaujamie izdevumi, milj. eiro. EX-post no 2015. līdz 2019. gadam un FM prognozes Stabilitātes programmai un VTIL 2020. – 2022.

²² MK 20.08.2019 VI Ar valsts budžeta likumprojektu saistītie jautājumi <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40476569&mode=mk&date=2019-08-20>. Skatīts 04/10/2019

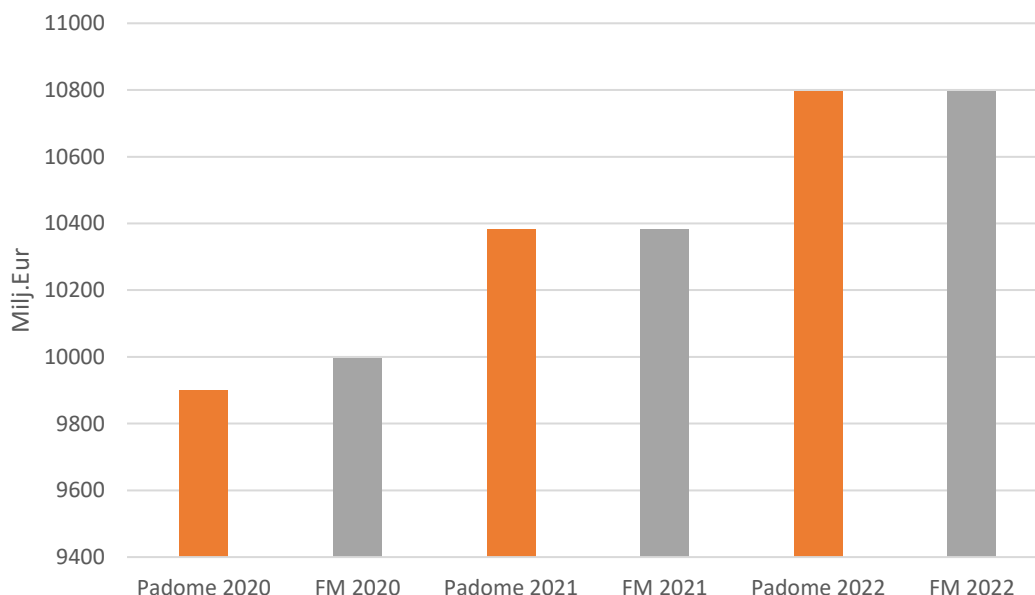
31. Pārbaudot Finanšu ministrijas sagatavotos fiskālo noteikumu aprēķinus Padome piekrīt, ka 2020.gadā piemērojams izdevumu pieauguma nosacījums ar komentāriem:

31a. Saskaņā ar Padomes aplēsēm, maksimālie izdevumi 2020. gadam ir 9 901.9 miljoni eiro (izdevumu pieauguma nosacījums), kas ir par 94.6 milj. eiro mazāk nekā FM aprēķinātie maksimālie pieļaujamie izdevumi. 2019. gada 26. septembra sēdē Padome veica alternatīvu skaitlisko fiskālo nosacījumu novērtējumu par periodu no 2020. līdz 2022. Starpība starp Padomes un Finanšu ministrijas aprēķiniem 2020. gadam veidojas dēļ atšķirīgās pieejas vērtējot Nodokļu reformu kā vienreizēju diskrecionāru pasākumu. Padome savos iepriekšējos ziņojumos vairākkārt ir norādījusi, ka nepiekrīt šādai FM interpretācijai un uzsver, ka 2020. gada budžeta maksimālie pieļaujamie izdevumi jānosaka par 94.6 milj. EUR ciešāki, nekā to paredz Ministrijas aprēķini. Padomes aprēķini par 2021. un 2022. gada maksimālo pieļaujamo izdevumu apmēru saskan ar Finanšu ministrijas aprēķiniem.

Padome arī atzīmē, ka VTbil 2019.-2021. gadiem netika sastādīts, kas negatīvi ietekmējis tālāko budžeta izveides procesa pēctecību. Vidēja termiņa budžeta ietvara izstrādes pārrāvums ir pretrunā ar FDL un BFVL normām un turpmāk, šādu gadījumu nepieļaušanai, regulējums šajā jomā būtu jāpadara stingrāks.

31b. Padome piekrīt FM, ka 2021. gadā stingrākais fiskālais nosacījums ir bilances nosacījums, kas paredz, ka maksimālos pieļaujamos izdevumus jānosaka 10 383.4 milj. eiro apmērā;

31c. Padome piekrīt FM, ka 2022. gadā stingrākais fiskālais nosacījums ir bilances nosacījums, kas paredz, ka maksimālos pieļaujamos izdevumus jānosaka 10 794.8 milj. eiro apmērā (skatīt 11. attēlu), (skatīt 2. pielikumu²³).

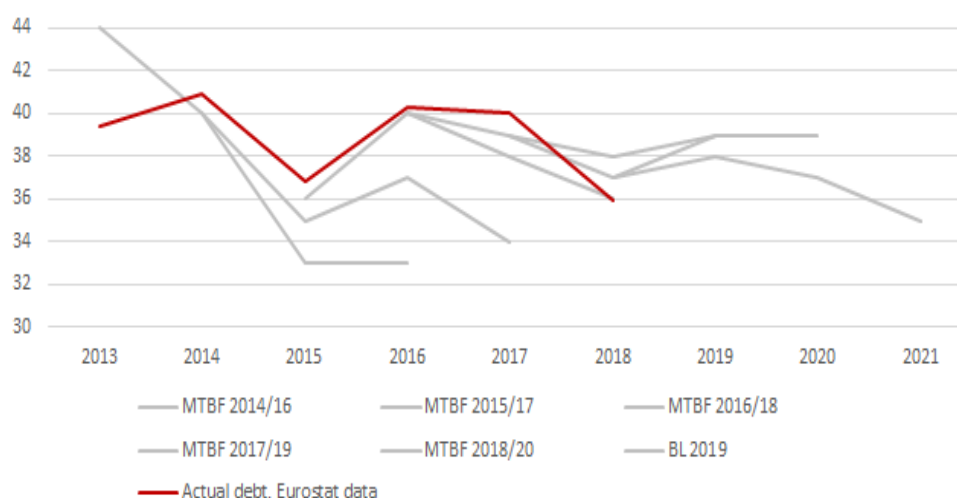
Avots: FM sniegtā informācija un Padomes aprēķini

²³ https://fdp.gov.lv/files/uploaded/2_Pielikums_FDP_09102019_fiskalie_skaitliskie_nosacijumi.xlsx

11. att. Maksimāli pieļaujamo izdevumu kopsavilkums, milj. eiro periodam 2020. – 2022.

2.3. Valsts parāds periodā no 2015-2022 (aktuālais un prognozētais)

- 32. No fiskālās ilgtspējas viedokļa negatīvi vērtējams valsts parāda pieaugums straujākos apmēros nekā to nodrošinātu stingrāka fiskālās disciplīnas ievērošana ekonomikas izaugsmei labvēlīgos apstākļos 2014.-2017. gados.** Jāpiebilst, ka parāda faktiskais līmenis šajos gados pārsniedza plānoto, izņemot 2018.gadu, kad straujāks nominālā IKP pieaugums un bruto parāda kopsummas samazināšanās uzlaboja parāda attiecību pret IKP.
- 33. Parāda apmēram pēdējos gados bija tendence pieaugt atspoguļojot praksi sagatavot un izpildīt valsts budžetu ar deficītu, tomēr pozitīvi vērtējams fakts, ka 2018. gadā valsts parāds samazinājās, kā redzams 12. attēlā.** Saskaņā ar CSP datiem vispārējās valdības konsolidētais bruto parāds 2018. gadā, salīdzinot ar 2017. gadu, samazinājās par 0.2 mljrd. eiro jeb 1.8 % un bija 10.6 mljrd. eiro. Turpmākajos gados makroekonomiskā vide vairs nebūs tik labvēlīga kā iepriekš, t.sk tas attiecas uz parāda apsaimniekošanu. Iepriekšējos gados, straujas ekonomikas attīstības apstākļos nepietiekama uzmanība tika pievērsta valsts parāda mazināšanai, lai veidotu “drošības spilvenu” nelabvēlīgākam periodam ekonomikas attīstības ciklā. Padome pozitīvā kontekstā atzīmē, ka sākot ar 2021. gadu vairs nav plānotas atkāpes no bilances mērķa.

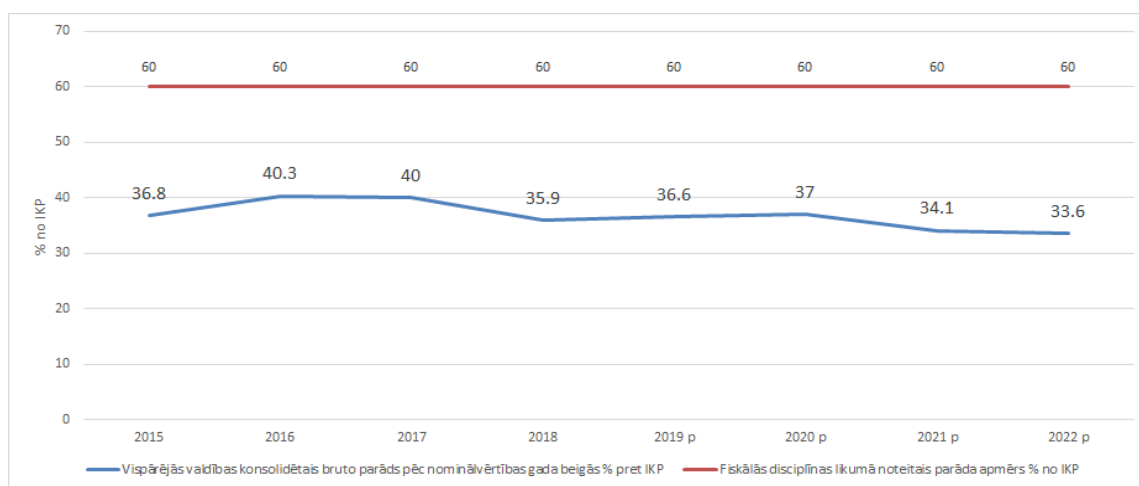
Avots: VTbil 2014./16., VTbil 2015./17., VTbil 2016./18., VTbil 2017./19., VTbil 2018./20., Eurostat

12. att. Nodokļu ieņēmumi, t.sk. valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, % no IKP

- 34. Vispārējās valdības parāds atbilst FDL prasībām, kuras ir noteiktas ar Līgumu par Eiropas Savienību (Māstrihtas līgumu), taču nav skaidrs vai šis ir pietiekams regulējums ilgākā termiņā.** Finanšu ministrija prognozē pakāpenisku valsts parāda attiecības pret IKP samazināšanos vidējā termiņā (skatīt 13. attēlu) Jārēķinās, ka liela

mēroga finanšu krīze var strauji palielināt valsts parāda apmēru par 25-40% no IKP²⁴. Tādēļ nav pieļaujams valsts parāda pieaugums ekonomiskās izaugsmes apstākļos neskatoties uz iespējām to samazināt, lai veidotu nepieciešamās rezerves cikliskas lejupslīdes seku mīkstināšanai. Latvijā būtu nepieciešama diskusija par adekvātu valsts parāda līmeni un tā sasniegšanas mērķu atspoguļošanu, formulējot un analizējot fiskālo politiku, ņemot vērā, piemēram Zviedrijas pieredzi²⁵:

- Vēlamajam parāda līmenim vidējā termiņā Zviedrijā jābūt vienādam ar 35% no IKP.
- Gada budžeta pārpalikuma mērķis kļūst mazāk prioritārs, ja vēlamais parāda līmenis ir sasniegts vidējā termiņā.
- Valdībai ir jāizskaidro parlamentam tādas novirzes no parāda mērķa, kas pārsniedz 5% no parāda mērķa.
- Ir prognozēts, ka pašreizējā budžeta pārpalikuma tendence Zviedrijā samazinās parāda līmeni zem 30% no IKP līmeņa 2022. gadā.

Avots: CSP un Valsts Kase

13. att. **Vispārējās valdības parāds periodā no 2015 līdz 2018 un prognoze par parāda apmēru no 2019 – 2022 gadam.**

3. Ilgtspējas un regulējuma jautājumi

35. 2019.gada septembrī Eiropas Fiskālā padome (EFP) novērtēja sešpakā un divpakā formulētos ES fiskālos noteikumus²⁶. Pētījums secina ka: i) ES valstu publiskās finanses ir kļuvušas ilgtspējīgākas, bet valstīm ar īpaši augstu parāda līmeni nav izdevies to uzlabot, ii) fiskālajā politikā nav izdevies pārvarēt procikliskas tendences, (iii) finanšu plānošana vidējā termiņā nav pietiekami uzlabojusies. EFP iesaka vienkāršot ES fiskālos noteikumus un koncentrēties uz:

²⁴ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/swedish-fiscal-framework-andersson-jonung_en.pdf

²⁵ Swedish Fiscal Policy. Fiscal Policy Council Report 2019

²⁶ Pieejams: https://ec.europa.eu/info/publications/assessment-eu-fiscal-rules-focus-six-and-two-pack-legislation_en, Skatīts: 04/10/2019

i) ilgtspējību, jo īpaši uz ļoti augsta parāda līmeņa samazināšanu, ii) izmantot reālā laikā mērāmus rādītājus fiskālās politikas plānošanā un vērtēšanā, iii) iekļaut fiskālajos nosacījumos korekcijas, kuras veicinātu publiskās investīcijas, iv) nodrošināt neatkarību fiskālo nosacījumu izpildes vērtēšanā un padarīt efektīvākas sankcijas par pārkāpumiem.

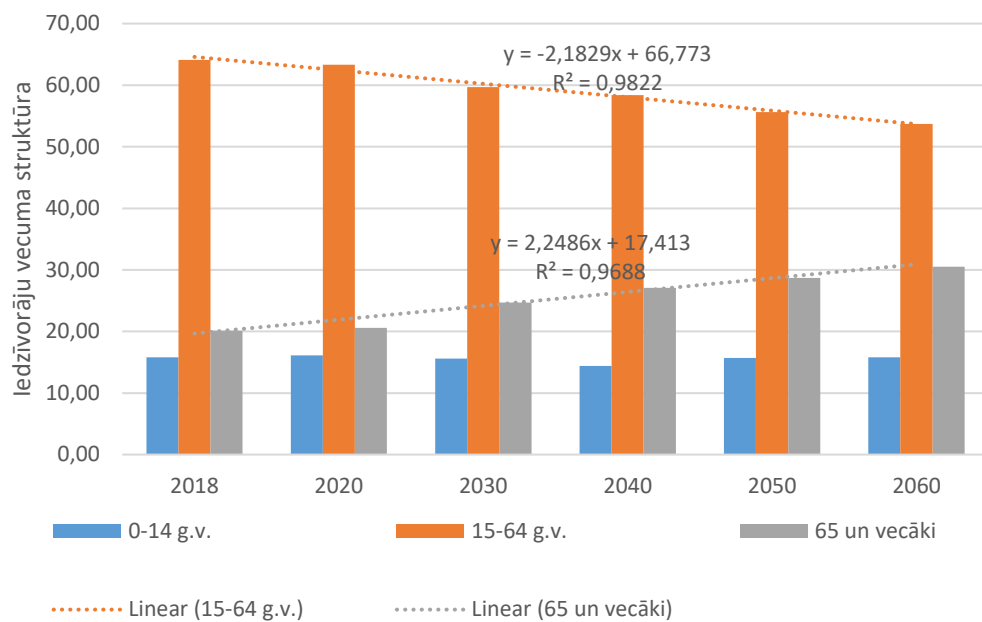
36. EFP rekomendācijas varētu izmantot par pamatu arī Latvijas fiskālā regulējuma pilnveidošanai. EFP iesaka divu fiskālo mērķu sistēmu: vienkāršus vidēja termiņa parāda griestus un vienu operacionālu mērķi - primāro izdevumu pieauguma likmes maksimālos apmērus, atskaitot diskrecionāros ieņēmumu pasākumus.

Rekomendācija: Valdībai jāapsver fiskālās pārvaldības struktūras uzlabošana, tostarp parāda līmeņa pieņemšana un politiskās diskusijas uzlabošana par izdevumu pieaugumu, kas ir ierobežots ar potenciālā IKP pieauguma tempiem.

37. FDL definētais ilgtspējīgas fiskālās politikas princips nozīmē nodrošināt, lai vispārējās valdības parāda apjoms neuzliek nesamērīgu slogu ekonomikai, bet veicina tās attīstību ilgtermiņā. No šīs perspektīvas skatoties būtiska ir efektīva valsts resursu un infrastruktūras pārvaldība, kas ir atbilstoša valstī pastāvošajam un prognozētajam apdzīvojamam.

38. Latvijas iedzīvotāju skaitam sarūkot, palielinās demogrāfiskā slodze un ar to saistītie budžeta izdevumi. Eurostat demogrāfiskās prognozēs²⁷ balstīti Padomes aprēķini rāda, ka iedzīvotāju skaits darbības vecumā līdz 2060. gadam turpinās sarukt vidēji par 2.18% desmit gadu periodā, savukārt pensionēšanās vecumu sasniegušo iedzīvotāju skaits augs par 2.24% desmitgadē. Uz šī fona satraucošākais rādītājs ir jaundzimušo un bērnu līdz 14.g.v. skaits, kura pieaugums pie nemainīgas politikas arī paliek nemainīgs un zems. Vecumu attiecība var izmainīties pieaugot pensionēšanās vecumam, tomēr šāds risinājums būtu tikai formāls, jo nerisinātu kopējo iedzīvotāju ataudzi (skat.14.attēlu).

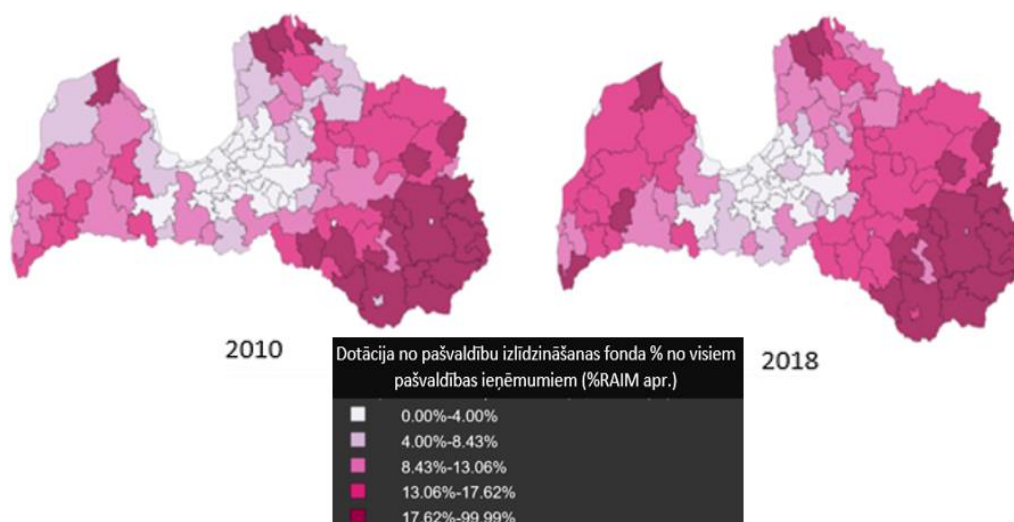
²⁷ Eurostat statistika: Demographic balances and indicators by type of projection [proj_18ndbi

Avots: Eurostat demogrāfiskās prognozes

14. att. Ilgtermiņa prognoze par Latvijas iedzīvotāju vecuma struktūru līdz 2060. gadam.

- 39. Demogrāfiskā situācija Latvijas reģionos raksturojama ar aizvien pieaugošo depopulāciju lielākajā daļā Latvijas teritorijas, un tas nozīmē, ka pašvaldību ekonomiskā bāze turpinās pasliktināties.** Pašlaik Latvijā ir 119 pašvaldības, kurām ir tiesības pārvaldīt savas finanses. Tomēr lielākajā daļā pašvaldību izdevumi uz vienu iedzīvotāju konsekventi pārsniedz ienākumus. Administratīvi teritoriālais sadalījums ir ļoti sadrumstalots - 110 novadi un 9 pilsētas. Rezultātā tas noved pie tādu pašvaldību pastāvēšanas, kuras nav spējīgas būt par attīstības centriem, bet funkcionē sevis atražošanai.
- 40. Kopš administratīvi teritoriālās reformas 2010. gadā ir palielinājies to pašvaldību skaits, kuru budžetā pieaug Pašvaldību izlīdzināšanas fonda dotāciju īpatsvars, respektīvi no donoriem tās pārtop par dotācijas saņēmējām (skat.15. attēlu). Tas liecina ka pašvaldību finansējuma pārvaldībā nepieciešami uzlabojumi.** Ņemot vērā depopulācijas procesus lauku apvidos un iedzīvotāju tendenci koncentrēties lielākos centros, esošais pašvaldību tīkls ir jāreformē, lai veidotu lielākas administratīvās vienības, kas spēj ekonomiski attīstīties un efektīvi sniegt pakalpojumus saviem iedzīvotājiem.

Avots: Reģionālās attīstības indikatoru modulis (RAIM)

15. att. Kartogrāfiskā informācija par pašvaldību izlīdzināšanas fonda dotāciju īpatsvara pārmaiņām pašvaldību budžetos periodā no 2010. līdz 2018. gadam.

Rekomendācija: Realizējot uzsākto Administratīvi teritoriālo reformu pievērst tajā īpašu vērību finanšu plūsmas pārvaldības uzlabošanai pašvaldību sektorā. Tādējādi, sagaidāms, ka reformas rezultātā arī pašvaldības tiks iesaistītas izdevumu pārskatīšanā un kopējais slogs uz nodokļu maksātājiem mazināsies, bet iegūtie līdzekļi tiks izlietoti efektīvāk.

41. Latvija pašlaik izpilda formālās prasības veselības aprūpes un sociālā atbalsta ilgtspējai, tomēr konkrētu nākotnes saistību trūkums nenozīmē, ka šo jautājumu risināšana ilgtermiņā neprasis būtiskus fiskālās sistēmas pārkārtojumus. Ievērojot ilgtspējīgas fiskālās politikas principu - Valdībai ir nepieciešams izstrādāt vairāku desmitgadu perspektīvā balstītu politiku par Latvijas turpmāko telpisko attīstību, ņemot vērā demogrāfijas tendences un īpašu uzmanību pievēršot nākotnes tehnoloģiju un infrastruktūras attīstībai – it īpaši attālināto IT risinājumu segmentā.
42. Darba tirgū darbinieki vēl aizvien aktīvi pieprasīti, kas gan sekmē darba samaksas kāpumu, gan potenciāli var aizkavēt pensionēšanos pirmspensijas vecuma darbiniekiem. Viens no resursiem darba devējiem var būt jauniešu aktīvāka iesaiste nodarbinātībā. Kā liecina CSP dati 2018.gadā pirms pensionēšanas vecumā (55-64 g.v.) bija 13.9% darbspējīgo iedzīvotāju, no kuriem 167.2 tūkstoši bija strādājoši. Izglītības līmeņa ziņā pirms pensijas vecuma darbinieku struktūru veido 66.4 % darbinieku ar vidējo un profesionālo izglītību, 27 % ar augstāko un 6.6% darbinieki ar pamatskolas izglītību. Šie darbinieki galvenokārt strādā rūpniecības nozaru uzņēmumos, tirdzniecībā un tūrisma un ēdināšanas pakalpojumu nozarēs, kā arī finanšu, apdrošināšanas, un zinātnisko pakalpojumu nozarēs. Vairāk kā puse šīs vecuma grupas darbinieku strādā privātā sektorā. Pirmspensijas nodarbinātība Latvijā ir augstāka nekā vidēji ES, to lielā mērā veicina pašlaik pastāvošā pensiju sistēma. Pirms pensijas vecuma cilvēki ir vislielākā materiālās nenodrošinātības riskam

pakļautā iedzīvotāju grupa, arī darba samaksas ziņā, šie darbinieki saņem mazāku atalgojumu nekā vidējā darba samaksa valstī. Tuvākajā desmitgadē darba tirgū pakāpeniski ienāks 184.6 tūkst. jaunieši, kuri pašlaik ir 10-19 gadu veci un, kuru darba prasmes vēl būs nepieciešams attīstīt.

Rekomendācija: *Demogrāfiskā slodze uz Latvijas iedzīvotājiem nākotnē pieaugs tādēļ arvien aktuālāks izaicinājums kļūs ilgtspējīgas fiskālās politikas principa ievērošana attiecībā uz publiskās infrastruktūras uzturēšanu: t.sk. ceļu tīkla, skolu tīkla, veselības aprūpes iestāžu tīkla finansējumu no valsts budžeta.*

Rekomendācija: *Tā kā darba spēka pieejamības ierobežojumi izraisa strauju algu pieaugumu un līdz ar to produktu un pakalpojumu cenu konkurētspējas krišanos darba devēju jaudu nodrošināšanai nepieciešams veicināt*

- *jauniešu iesaisti darba tirgū, sniedzot tiem darba tirgus nākotnes izaicinājumiem atbilstošu izglītību,*
- *saglabāt pirms pensijas vecuma darbinieku iesaisti darba tirgū,*
- *veikt politiskus soļus strukturētas darbinieku migrācijas attīstībai.*

4. Fiskālo risku deklarācijas novērtējums

- 43. Padome pauž gandarījumu par Fiskālā nodrošinājuma rezerves (FNR) izveidi 2020. gadā 0.1% apmērā no IKP, kas kopumā atbilst fiskālo risku līmenim, kas analizēts Fiskālo risku deklarācijā, un ir FDL noteiktā minimālā summa.** Tomēr nevar izslēgt situāciju, ka pieaugot fiskālo risku iestāšanās iespējamībai un to potenciālās ietekmes apmēriem, nākotnē FNR būs jāpalielina.
- 44. Joprojām vēlama ir Fiskālo risku novērtēšanas padziļināšana un paplašināšana.** Padome sagaida tālākus uzlabojumus paplašinot kvantitatīvi novērtēto fiskālo risku loku. Starptautiskā pieredze rāda, ka lielāko daļu fiskālo satricinājumu izraisa vai nu makroekonomiskā nestabilitāte, vai arī problēmas finanšu nozarē; bieži vien pirmais izsauc otro, tādējādi saasinot fiskālos riskus un valsts spējas sasniegt nospraustos fiskālos mērķus.
- 45. Latvijas finanšu nozarē ir sekmīgi noslēgusies attīrīšanās no nerezidentu apkalpošanas, tomēr zināmi riski vēl saglabājas līdz būs noslēgts Moneyval rekomendāciju ieviešanas novērtējums.** 2018. gadā ABLV uzsāka pašlikvidācijas procesu; 2019. gadā tiesa pasludināja PNB banku par maksātnespējīgu un ir uzsākta tās likvidācija. Gaidāms, ka abiem šiem notikumiem nebūs tiešas negatīvas fiskālās ietekmes. Tomēr finanšu sektors var būt nozīmīgu fiskālo risku avots un tie ir rūpīgi jānovērtē un jāievieš attiecīgi risku vadības pasākumi.
- 46. Valsts un pašvaldību kapitālsabiedrības, kas pieklasificējamās vispārējam valdības sektoram, rada negatīvu ietekmi uz vispārējās valdības budžeta bilanci.** Paredzams, ka arī Rīgas pilsētas pašvaldības kapitālsabiedrība "Rīgas Satiksme" no 2020. gada tiks pieklasificēta vispārējās valdības sektoram. Padome atzinīgi vērtē valdības lēmumu jau pašlaik iekļaut uzņēmuma ietekmi valdības bilances aprēķinos. Padome arī piekrīt Finanšu ministrijas ierosinājumam par stingrāku regulējumu un kontroli pār uzņēmumiem, kas ietilpst vispārējās valdības sektorā. Saskaņā ar Finanšu ministrijas aprēķiniem pēdējo trīs gadu laikā valsts un pašvaldību īpašumā esošajiem uzņēmumiem, kas ietilpst vispārējās valdības sektorā, ir bijusi negatīvāka ietekme uz vispārējās valdības bilanci nekā plānots: 2016. gadā negatīvās ietekmes apmērs bija 22 milj. eiro, 2017. gadā 44 milj. eiro un 2018. gadā. 100 milj. eiro - visos novērtējumos iekļauta arī ietekme kuru radīja "Rīgas Satiksme". Padome uzskata, ka pastāv nopietns fiskālais risks sakarā ar grūtībām novērtēt fiskālo ietekmi no pieklasificēto valsts un pašvaldību uzņēmumu un tā būtu jāiekļauj fiskālā nodrošinājuma rezerves kalkulācijās.
- 47. Valdība ir pieņēmusi konceptuālu lēmumu²⁸ no 2021. gada pārcelt subsidētās elektrības piemaksas (OIK) slogu no elektroenerģijas patērētājiem.** Šim jautājumam vajadzētu būt starp FRD 2021 prioritātēm, jo paredzamā fiskālā

²⁸ MK 2019.gada 16.jūlija sēde 88.§

ietekme uz vispārējās valdības bilanci ir aptuveni 150 miljoni. gadā, ar iespējamām komplikācijām, tai skaitā tiesvedībām. OIK būtu jāuzskata par nodokļu politikas jautājumu, nevis par politisku mērķi samazināt izmaksu slogu elektrības patērētājiem. Eurostat OIK ieņēmumus ir klasificējis kā nodokļu ieņēmumus un saistītie izdevumi arī ir klasificēti vispārējās valdības sektorā. OIK ieņēmumu samazināšanai un elektroenerģijas patērētāju izmaksu sloga samazināšanai būs atbilstošas sekas, cenšoties samazināt valsts maksājumu saistības.

- 48. Brexit ir vēl viens potenciāls fiskālo risku avots: FRD paredz, ka atbilstoši Finanšu ministrijas aplēsēm, Latvijas iemaksas ES budžetā bezvienošanās Brexit gadījumā pieaugs indikatīvi par 23 milj. eiro 2020. gadā.** Latvijas Banka²⁹ lēš, ka Brexit iespējamā ietekme uz Latvijas IKP nākamajos trīs gados varētu būt no 0.8 līdz 1.7%. Tā kā Brexit ir pārāk daudz aspektu un neskaidrību, tas apgrūtina precīzas Brexit fiskālās ietekmes nodrošināšanu, taču var tikt ietekmēts Latvijas eksports uz Lielbritāniju, kuras pašreizējais īpatsvars ir 6.5%.

²⁹ Pieejams: <https://www.bank.lv/par-mums/jaunumi/678-raksti/11688-par-makroekonomiskajiem-riskiem-saistiba-ar-lielbritanijas-izstasanos-no-es>; skatīts 04/10/2019

5. Makroekonomiskie dati un galvenie notikumi kopš pēdējās prognozes apstiprināšanas

49. 2019. gada 25. jūnijā, Padome apstiprināja Finanšu Ministrijas sagatavotās makroekonomiskās prognozes³⁰, kas izmantotas VTBI 2020-22 plānošanai. Salīdzinot ar iepriekšējām prognozēm Latvijas stabilitātes programmai 2019. – 2022. gadam³¹, ekonomikas izaugsmes novērtējums turpmākiem gadiem ir samazinājies sākot no 2020. gada, bet reālā IKP izaugsmes prognoze 2019. gadam saglabāta 3.2% līmenī (skatīt 5. tabulu).

5.tabula

Padomes apstiprināto FM Makroekonomisko prognožu salīdzinājums 2019.g.- .2022.g.

Indikators	Prognoze SB 2019-2022 11.02.2019.				Prognoze VTBI 2019-2022 13.06.2019.			
	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
Reālā IKP pieaugums	3.2	3.0	2.9	2.9	3.2	2.8	2.8	2.8
Nominālā IKP pieaugums	6.4	5.9	5.5	5.5	6.4	5.6	5.3	5.3
Inflācija	2.5	2.2	2.1	2.0	2.8	2.5	2.1	2.0
IKP deflators	3.1	2.8	2.5	2.5	3.1	2.7	2.4	2.4
Potenciālā IKP pieaugums	3.5	3.4	3.2	3.2	3.5	3.4	3.2	3.2
Izlaižu starpība	1.4	1.0	0.7	0.4	1.4	0.8	0.4	0.0

Avots: Finanšu ministrija

50. Kopš makroekonomikas prognožu apstiprināšanas 2019. gada jūnijā, ekonomikas attīstībā iezīmējās virkne mazāk labvēlīgu apstākļu. Ekonomikas izaugsme ir palēninājusies salīdzinājumā ar strauju pieaugumu 2017. un 2018. gadā, nedrošība ir palielinājusies starptautiskajā ekonomiskajā vidē, ko galvenokārt veicināja “Brexit” procesa sarežģījumi un nesaskaņas starptautiskajā tirdzniecībā.

51. IKP pieaugums palēninās. Saskaņā ar sezonāli izlīdzinātiem datiem, IKP pieaugums 1.ceturksnī noslīdēja līdz -0.1%, bet 2. ceturksnī salīdzinot ar šā gada 1. ceturksni pieauga par 0.7%. Salīdzinot IKP pieaugumu gada atbilstošo

³⁰27.06.2019 makroekonomisko prognožu apstiprināšana Pieejams https://fdp.gov.lv/27062019_makroekonomikas_prognozu_apstiprinanasana

³¹Padome apstiprināja makroekonomiskās prognozes, lai sagatavotu stabilitātes programmu 2019. - 22. gadam 2019. gada 15. februārī Skatīt makroekonomikas prognožu apstiprināšanu. <https://fiscalcouncil.lv/15022019-macroeconomic-forecasts-approval>

ceturkšņu griezumā, 2019. gada otrajā ceturksnī salīdzinājumā ar 2018. gada otro ceturksni vairākās darbības nozarēs pievienotās vērtības pieaugums sabremzējies³². To vidū jāatzīmē:

- Koksnes un koka izstrādājumu ražošanas nozare, kas saruka par 3.2%,
- Monetāro finanšu iestāžu pievienotās vērtības samazinājums sasniedza 13.8%, galvenokārt nerezidentu noguldījumu aizplūdes dēļ,
- Būvniecības izaugsme ir palēninājusies, jo 2018. gadā ir sasniegts maksimālais ES finansējums būvniecības projektiem, tostarp inženierbūvēm ir sarucis,
- samazinājies transporta un uzglabāšanas nozares sniegums, galvenokārt starptautisko kravu pārvadājumu sarukuma dēļ,
- arī Produktu nodokļi³³ (pievienotās vērtības nodoklis, akcīzes un muitas nodokļi) ieguldījums IKP samazinājās par 3.2%.

52. Vājākas ekonomikas perspektīvas apdraud fiskālos mērķus, kas noteikti 2019. un 2020. gadam. Nepietiekami ieņēmumi rada fiskālo risku, kas apgrūtina valdības līdzsvara mērķa sasniegšanu. Jaunākās reālā IKP prognozes ir pasliktinājušās gan 2019., gan 2020. gadā, sk. 6. tabulu.

6.tabula

Reālā IKP pieauguma prognozes periodam 2019.g. -2021.g. no dažādu avotu salīdzinājums

Reālā IKP pieaugums	2019	2020	2021
LB (Sep)	2.5%	2.6%	-
EK (maijs)	3.1%	2.8%	
SVF (Aug)	3.2%	3.1%	-
FM (Jun)*	3.2%	2.8%	2.8%
ESAO (majā)	2.7%	2.7%	-
SEB banka (Aug.)	2.4%	2.0%	2.5%
SWEDBANK (Aug)	2.8%	2.0%	-

*Padome apstiprināts 2019. gada 25. jūnijā

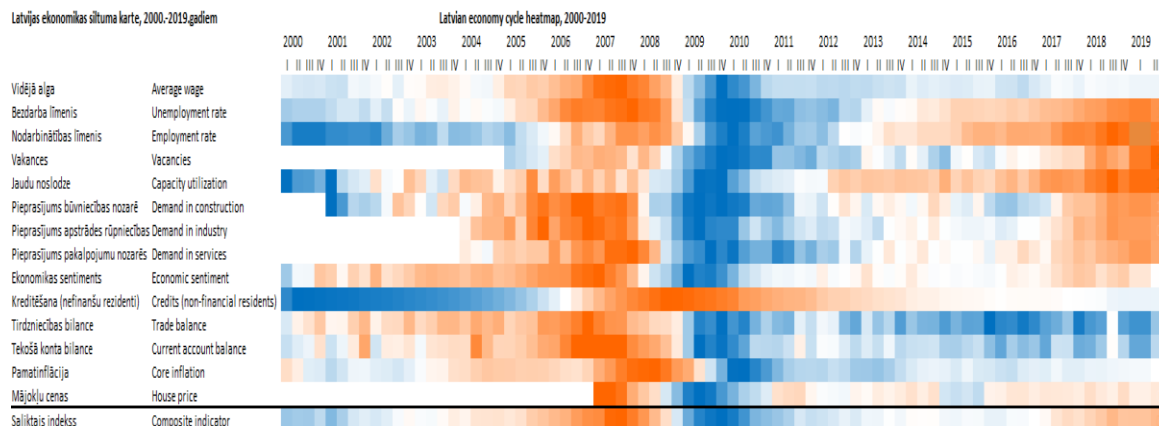
Avots: LB, EK, SVF, FM, ESAO, Seb Bank, Swedbank.

53. Lai gan Latvijas ekonomika joprojām saglabā izaugsmes dinamiku dažos segmentos 2019. gadā, kopumā izaugsmes maksimums šajā ciklā ir pārvarēts 2018. gadā. Kā redzams Latvijas ekonomikas cikla siltumkartē, darba tirgū arī 2019. gada 2. ceturksnī saglabājās augsts pieprasījums pēc darba spēka.

³²<https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/ekonomika/ikp/meklet-tema/2537-iekaszemes-kopprodukta-apjoma-izmainas-2019-gada-2-ceturksni>

³³ "Produktu nodokļi" pēc CSP pielietotās nacionālo kontu klasifikācijas.

Kopumā ekonomikas rādītāji sāka samazināties. Lai gan jaudas izmantojums joprojām ir augsts, pieprasījums būvniecības, rūpniecības un pakalpojumu nozarēs ir sācis samazināties. Ekonomikas noskaņojuma rādītājs ir ievērojami atdzisis (skatīt 16. attēlu), (skatīt 3. pielikumu³⁴).

Avots: CSP, BoF, Eurostat un Padomes aprēķins

16. att. Latvijas ekonomikas cikla siltuma karte periodam 2000.g. -2019.g. 2.cet.

54. Padome pozitīvi vērtē Finanšu ministrijas izstrādāto makroekonomisko scenāriju jutīguma analīzi, kas padziļina Stabilitātes programmas analītisko ietvaru. Padome atzinīgi vērtē, ka stabilitātes programmā 2019.–2022. gadam ir iekļauta sadaļa par pozitīvu un negatīvu scenāriju ietekmi uz valsts budžetu. Jāatzīst, ka 2019. gadā ekonomikas rādītāji ir pietuvojušies pesimistiskajam scenārijam, kas tika prognozēts SP 2019/22. Padome iesaka turpināt darbu pie jutīguma analīzes, ņemot vērā ekonomikas cikla tendences.

³⁴ https://fdp.gov.lv/files/uploaded/3_pielikums_FDP_09102019_2019_Q2_siltuma_karte.xlsx